

Metodika nastave likovne kulture: Socijalne razlike u stvaralaštvu učenika osnovne škole

---

Šiprak, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:517895>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Diplomski sveučilišni studij
Nastavnički odsjek, Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

**SOCIJALNE RAZLIKE U STVARALAŠTVU UČENIKA OSNOVNE
ŠKOLE**

Matea Šiprak

Mentorica: izv. prof. mr. art. Sonja Vuk

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI

Diplomski sveučilišni studij
Nastavnički odsjek, Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

**SOCIJALNE RAZLIKE U STVARALAŠTVU UČENIKA OSNOVNE
ŠKOLE**

Studentica: Matea Šiprak

Mentorica: izv. prof. mr. art. Sonja Vuk

Kolegij: Metodika nastave likovne kulture

Studijski program: Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura

Matični broj: D – 507 / N

Zagreb, rujan 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD.....	1
2. TEORIJSKI DIO	2
2.1. Društvena nejednakost kao neophodnost društva	2
2.2. Materijalizam i definicije materijalizma	4
2.3. Materijalizam kod djece.....	5
2.4. Nastava likovne kulture.....	6
3. EMPIRIJSKI DIO	8
3.1. Cilj istraživanja.....	8
3.2. Uzorak istraživanja.....	8
3.3. Metoda i instrumenti istraživanja	8
3.4. Opis tijeka istraživanja.....	9
4. PRIKAZ I ANALIZA REZULTATA	11
4.1 Analiza rezultata ankete.....	11
4.2. Analiza igre <i>Alias</i>	19
4.3. Analiza likovnih radova učenika	20
5. RASPRAVA.....	47
6. ZAKLJUČAK	50
7. PRILOZI.....	52
Anketa o socijalnim razlikama učenika osnovne škole.....	52
Radni listić zadatka 1.....	53
Radni listić zadatka 2.....	54
Priprema za nastavni sat	55
8. LITERATURA	65

SAŽETAK

Svrha ovog diplomskog rada bila je ukazati na materijalizam i vršnjačko zlostavljanje, upozoriti na utjecaj nasilja iz okoline te potaknuti učenike na suzbijanje diskriminacije na temelju čijeg materijalnog stanja. Prvenstveno je bilo važno ustanoviti u kojoj se mjeri i na koji način socijalne razlike uočavaju i odražavaju u likovnom stvaralaštvu učenika te koliko je sam predmet bitna odredba u njihovom vizualnom izražavanju. Problem od kojeg je ovo diplomsko istraživanje poteklo jest porast svakodnevne socijalne diskriminacije te prevelika opterećenost učenika i mladih materijalnim stvarima.

Cilj istraživanja bio je uočavanje navedenih problema u likovnom stvaralaštvu učenika te nalaženje načina kako preusmjeriti pažnju s materijalnog na osobnost i različitost svakog učenika kao člana zajednice.

Rezultatima diplomskog istraživanja odgovorilo se na sljedeća istraživačka pitanja:

Jesu li se učenici suočili s diskriminacijom na materijalnoj osnovi u školi ili razredu?

Koliko su učenici opterećeni materijalnim i koliko ih to određuje?

Odražava li se u likovnim radovima učenika materijalna nejednakost?

Istraživanje je bilo provedeno kvalitativnom metodom. Korišteni instrumenti tijekom istraživanja bili su anketa pomoću koje se dolazi do stavova i iskustva učenika u četirima razredima osnovne škole te likovni radovi učenika triju razreda.

Prema rezultatima istraživanja uočeni su nesvjesni stavovi učenika prema materijalnom te diskriminacija na materijalnoj osnovi koja se svakodnevno pojavljuje. Tijekom razdoblja istraživanja poticana je borba protiv diskriminacije i negativnog utjecaja okoline. Iako učenici nerado govore o materijalnoj diskriminaciji, ili je nisu svjesni, u likovnim radovima zasigurno vidimo utjecaj materijalizma na svakodnevni život učenika.

Ključne riječi: materijalizam, socijalne razlike, diskriminacija, Likovna kultura, društvena nejednakost

SUMMARY

The main objective of this thesis research is to point out materialism and therefore mistreatment of peers, to emphasize the impact of violence in nearby environment and to encourage students to suppress against discrimination based on materialistic tendencies. Primary importance is to discover to what extent and how social differences are observed and reflected in the artistic creativity of students and to what extent the subject is a provision of visual expression. The problem that this graduate research starts from is the increase of everyday social discrimination and the burden of students and young people with objects. The aim of the research is to identify mentioned problems in the artistic creativity of students and to find ways to divert attention from the material on the personality and diversity of each student as a member of the community. The results of the research will answer the following research questions:

Did students face material discrimination in school or classroom?

How much are students burdened with or exposed to materialism and how much does it determine them?

Is material inequality reflected in the students' artwork?

The research was conducted with a qualitative method. The research instruments are a survey that leads to the attitudes and experiences of the students in all four eighth grades of primary school and art works of students in three of the eighth classes.

According to the results of the research, students' unconscious attitudes towards material and discrimination based on material basis occur every day. During the research period, the fight against discrimination and the negative impact of the environment is encouraged. Although the students are reluctant to talk about material discrimination, or are not aware of it, in the works of art, we do see the impact of materialism on students' daily lives.

Keywords: materialism, social differences, discrimination, art and culture, social inequality

1. UVOD

Otkad postoje društva, postoji i neki oblik društvene nejednakosti. Podjele u raznim sferama društva stvaraju stanovitu razinu diskriminacije, predrasuda te stigmatizacije prema određenoj osobi ili društvenoj skupini. Razlozi diskriminacije mogu biti mnogobrojni: vjerski, rasni, spolni, socijalni i mnogi drugi. Ipak, u radu ćemo se usredotočiti na jednu vrstu diskriminacije koju vrlo često učenici čak i u najranijoj dobi osjete – diskriminaciju prema materijalnoj osnovi.

Materijalističko poimanje stvarnosti uvelike je prisutno u suvremenoj kulturi. Rad obrađuje temu utjecaja materijalizma na umjetničko stvaralaštvo, ali i ukazuje na potrebu suzbijanja podjele među vršnjacima osnovnih škola na temelju izgleda i/ili materijalnog stanja.

Svrha rada je usmjerena na analizu stavova učenika osnovne škole o diskriminaciji i osuđivanju osoba na temelju njihovog izgleda ili onoga što ili koliko posjeduju. Pripadanje ili nepripadanje određenoj grupi mladi najintenzivnije osjete u procesu razvoja vlastitih stavova i uvjerenja, odnosno u osnovnoj školi, te će rijetko tko iskreno i otvoreno progovoriti o tome. Ovim radom želi se prikazati kako bez obzira na razlike koje učenici osjete među sobom, u umjetnosti i likovnom stvaranju možemo očekivati visoku razinu jednakih prava jer kao i svaka osoba – svako je umjetničko stvaralačko djelo jedinstveno, a samim time i posebno. S time na umu, u sklopu rada nastoje se istaknuti važnosti davanja prilike na umjetnički izričaj – jer umjetnost njeguje posebnost, ne diskriminira ju. Rad se bavi pitanjem mogu li se učenici više otvoriti i dati iskreniji pogled na problematiku materijalne diskriminacije u školama putem umjetničkog stvaralaštva, nego što to mogu reći riječima.

Prvi dio rada obuhvaća dostupnu relevantnu teoriju, dok se u drugom dijelu provodi empirijski dio, istraživanje, te se prihvaća, odnosno odbacuje, na početku postavljena teorijska tvrdnja. U teoretskom dijelu detaljnije će se obraditi tematika društvene nejednakosti, diskriminacije na temelju materijalne osnove, ali i socijalne diskriminacije u školama. U empirijskom dijelu prikazat će se istraživanje koje je provedeno putem anketnog upitnika kojim su se nastojali istražiti stavovi učenika o materijalnoj diskriminaciji; vidjet će se postoji li određeni stupanj u stigmatizaciji ove teme kao teme o kojoj učenici ne žele razgovarati te će se uvidjeti na koji način umjetnost i umjetničko stvaranje učenika može prikazati svjesnu ili nesvjesnu razinu otvaranja o samoj problematici. Zadnji dio rada sadrži zaključak i glavne značajke samog rada. Također, u zadnjim poglavljima nalazi se popis korištene literature, prilozi kao i korištena anketa te pisane pripreme.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Društvena nejednakost kao neophodnost društva

U najširem smislu riječ diskriminacija označuje različitosti, odnosno razvrstavanje pojedinaca ili skupina u specifične kategorije pod okriljem nejednakosti (Enciclopedia Filosofica, 2006). Dodatno, diskriminacija označava i *različito postupanje* prema pojedincima i/ili skupinama na temelju postupaka, izgleda ili činjenice koja ih izdvaja iz mase, zbog koje nemaju jednake mogućnosti i zbog koje su različiti, diskriminirani ili isključeni. S time na umu, možemo reći kako su u većini slučajeva *diskriminiran* i *isključen* sinonimi (Matulić, 2009). U suvremenom društvu svjedočimo brzom tehnološkom – čak i ekonomskom – napretku, no nejednakost je i dalje značajan sociološki problem. Irena Musa (2019) objašnjava kako je bogatstvo koje donosi tehnološki napredak neravnomjerno rasprostranjeno u cijelom svijetu. Autorica kaže kako je s jedne strane stvoren iznimno bogat svijet, dok s druge strane imamo svijet kojem dominiraju siromaštvo i neimaština. U tom kontekstu suvremeno društvo označavaju nejednakost, siromaštvo i društvena isključenost (Musa, 2019). Postoje brojni teoretičari koji su se tijekom povijesti dotaknuli teme socijalne nejednakosti.

Nekada su teoretičari pisali o društvu u kojem vlada apsolutna jednakost te su sve slične teorije bile zasnovane na onoj zajednici u kojoj neće vladati status, ugled i materijalno bogatstvo. Takve tipove društvenih poredaka nazivalo se utopijama, a sami pokušaji njihova ostvarenja mogu se pronaći u povijesti, no iskustva potvrđuju kako jednakopravna zajednica može postojati samo u teoriji (Wright, Mills, 1964).

Svi smo mi različiti. Ljudi se međusobno razlikuju po čitavom nizu karakteristika, od bioloških do onih socijalnih. Naime, društvena diferencijacija je normalna pojava koja je često pripisana podjeli rada u kojoj pojedinci dobivaju funkciju u društvu, a samim time društvenu ulogu i položaj. Iz same razlike među društvenim funkcijama, dolazi i do razlike između ugleda i moći. Međutim, kao što poznati sociolog Herbert Spencer (1896) kaže – „društvo je organizam“, a kako bi društvo moglo funkcionirati potrebna je odgovarajuća podjela funkcija. Svaka funkcija ima odgovarajuću karakteristiku, zahtijeva određeno znanje, talent, školovanje, vještine i sposobnosti – te samim time svaka funkcija je različita te je neka više vrijedna i zahtijeva veći stupanj vještina i znanja, od drugih koje zahtijevaju manji stupanj sposobnosti. Ipak, autorica Irena Musa (2019) smatra kako društvena nejednakost može postojati bez društvenih klasa, u smislu kako različitost društvenih uloga ne mora nužno značiti i njihovo rangiranje.

Zanimljiva je i teorija Pitirima A. Sorokina (1939) koji je isticao društvenu diferencijaciju kao prirodnu pojavu u kojoj se unutar jedne zajednice javljaju društveni slojevi rangirani na temelju autoriteta, odnosno da uvijek postoje oni koji upravljaju i oni kojima se upravlja.

Često u literaturi možemo naći i ekonomsko i političko raslojavanje kao razlog zbog kojeg se javlja nejednakost, odnosno podjele u razne grupe. Sorokin je u svom radu (1939) isticao kako je razlog tomu to što se neka zanimanja smatraju časnijim od drugih. Autor ističe kako su oblici društvene nejednakosti različiti i mnogobrojni, no mogu se kategorizirati u tri glavne kategorije nejednakosti: ekonomska, politička i profesionalna. Opće pravilo je kako određena skupina ili pojedinac mogu zauzeti više od jedne kategorije moći, tako primjerice osoba koja je profesionalno nadmoćna, vrlo vjerojatno će biti i ekonomski nadmoćna, dok s druge strane osoba kojoj je onemogućena ekonomska, politička i/ili profesionalna moć, nažalost pripada nižim slojevima društvene hijerarhije.

S obzirom na to da su u današnjem društvu zanimanja i poslovi – pogotovo zbog napretka tehnologije i kreiranja novih vrsta – potpuno različiti od onih koji su postojali u prošlosti, Irena Musa (2019) se u svom radu zapitala jesu li društvene klase nestale? Suvremeni teoretičar sociologije Louis Chauvel istaknuo je kako često u društvenim i ekonomskim grupama možemo svjedočiti nejednakostima na temelju obrazovnih, nasljednih i drugih karakteristika. Samim time, bez obzira na to u kojoj od njih živimo, legitimno ćemo uvijek govoriti o društvenim klasama. Autor spominje tri kriterija preko kojih možemo uvidjeti klasni identitet: vremenski identitet (trajnost grupe i njenu zatvorenost prema društvenim promjenama), zatim kulturni identitet (zajednički načini života, rada, jezik i ostale kulturalne crte) te zadnje – grupni identitet što čini sposobnost da određena grupa živi u slozi te da radi prema identičnom cilju (Đurić, 1964). Bez obzira što su klasne granice od 50-ih godina do 80-ih godina 20. stoljeća izgubile svoj sjaj, prema ovim karakteristikama ne možemo reći da živimo u besklasnom društvu, odnosno ne možemo ni znati može li ikada postojati takvo društvo:

Neslojevito društvo u povijesti čovječanstva nikada nije ostvareno. Ako ne možemo naći neslojevito društvo u najprimitivnijim zajednicama, beskorisno ga je tražiti u većim, složenim društvima. (Musa, 2019: 56)

2.2. Materijalizam i definicije materijalizma

U standardnom rječniku *materijalizam* se definira kao filozofsko učenje te kao ljudski stav koji stvara interes za materijalna dobra:

materijalizam (od latinskoga: *materialis*, materijalan, tvaran)

1. Filozofsko učenje prema kojem je materija temeljna zbilja od koje sve proizlazi. Opreka idealizmu, u metafizici opreka spiritualizmu. Postoje različiti tipovi materijalizma: kozmološki materijalizam prema kojem je sve u svijetu i prirodi podvrgnuto fizikalnom procesu i razvoju (evolucija); psihološki materijalizam svodi ljudski duševni život na psihičke procese koji se odvijaju u mozgu; etički materijalizam ne prihvaća transcendentalne moralne norme; historijski materijalizam prema kojem čovjekov društveni život i povijesna zbivanja određuju ekonomski odnosi; dijalektički materijalizam zamišlja materiju kao temelj stvarnosti u neprestanoj mijeni i razvoju, zasniva se na Hegelovoj dijalektici, začetnik mu je K. Marx, a razradili su ga Engels i V. I. Lenjin i pretvorili u svjetonazor. Postoje i drugi tipovi materijalizma, kao što su mehanički, vulgarni materijalizam itd.

2. Praktično stajalište, praktični materijalizam, životni stav koji u središte ljudskih pobuda stavlja interes za materijalna dobra. (Proleksis enciklopedija, 2016)

Pojam materijalizma istraživao se u različitim područjima poput sociologije i ekonomije. S ekonomskog gledišta, identificiran je kao vrijednost koju pojedinac traži za samoispunjenje, što se u sociologiji smatra opsesijom koju pojedinac pokazuje za materijalističke predmete (Easterlin i Crimmins, 1991). Pojam materijalizam različito je objašnjen, a pokazuje isti učinak, tj. pridaje vrijednost materijalnim stvarima. Mnogi su istraživači dali svoja stajališta o pojmu materijalizma. Među tim istraživačima, Belk (1984, 1985) je dao značajan doprinos u opisivanju pojma. Izrazio je materijalizam kao skup osobina ličnosti kao što su posesivnost, zavist te nedostatak velikodušnosti. Pri čemu je posesivnost strah pojedinca zbog gubitka vlastitog posjeda, zavist je nezadovoljstvo pojedinca zbog uspjeha i sreće kod drugih, a izostanak velikodušnosti je nespремnost pojedinca u dijeljenju vlastitog posjeda s drugima. S druge strane, Ward i Walkman (1971) definirali su materijalizam kao „usmjerenje koje materijalna dobra i novac smatra važnim za osobnu sreću i društveni napredak“. Stoga se materijalizam također smatra važnom odrednicom sreće i uspjeha u životu (Chaplin i John, 2007). Značajan trud pridodao je i Richins (1987) definirajući materijalizam kao „skup centralnih uvjerenja o važnosti posjeda u nečijem životu“. Materijalizam na osobnoj razini potiče osjećaj nesigurnosti pojedinca ili percepciju nesigurnosti u odnosu na okolinu (Chang i Arkin, 2002). Ostale definicije nalažuda je materijalizam suprotnost duhovnih,

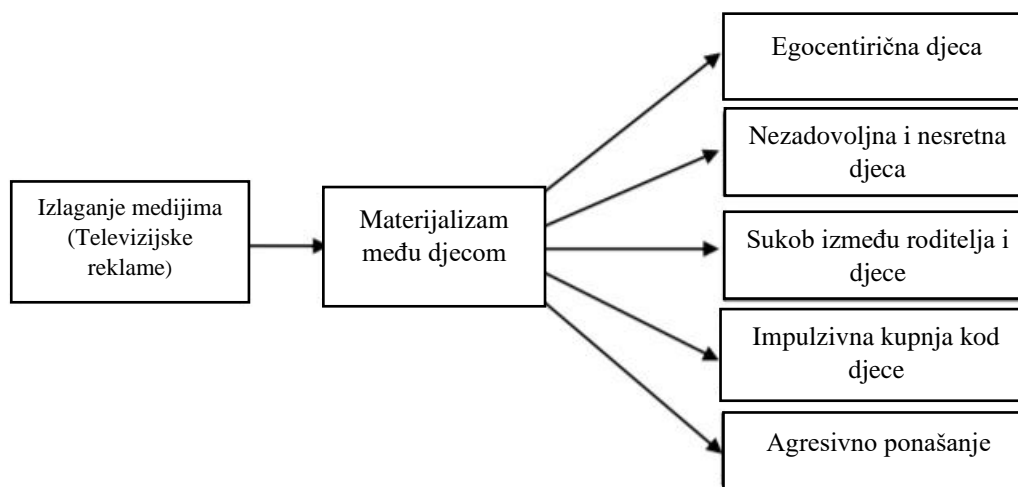
emocionalnih ili intelektualnih vrijednosti, a potreba je za posjedovanjem materijalnih predmeta (Workman i Lee, 2011). Kod materijalizma dolazi do nezadovoljavanja potreba pojedinca i do želje za posjedovanjem sve više materijalnih dobara (Roberts, 2000).

2.3. Materijalizam kod djece

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, materijalizam je sociološki fenomen. Materijalističko poimanje svijesti stvaraju ljudi sami. No kada počinjemo biti žrtve materijalnog imanja?

Autor George P. Moschis (1981) kaže kako na materijalističke vrijednosti i želje najviše utječe obiteljsko okruženje i način odgoja. Spominje kako nerijetko roditeljski stilovi u kojima nema sklada, komunikacije i razumijevanja podliježu pristupu odgoja koji se zasniva na imanju materijalnih stvari, a ne onih emotivnih. Drugi autori, kao što je to primjerice bio Larsen (1999) smatraju kako i neki drugi biološki faktori mogu utjecati na sklonosti prema materijalizmu te da djeca imaju veće šanse postati materijalno okupirani od odraslih ljudi.

Također, moramo spomenuti i činjenicu kako masovni mediji zasigurno utječu na stvaranje jačeg materijalizma kod djece. Autori Churchill i Moschis (1979) objasnili su kako gledanje televizije vrlo često vodi do jače želje za imanjem s obzirom na to kako se često u masovnim medijima prikazuje materijalistički ideal. Vandana i Lenka (2014) smatraju kako mladi pojedinci vrlo često i lako postaju žrtve takvih nerealnih ideala prilikom gledanja bogatstva, luksuza, odjeće i poželjnog načina života.

Slika 1. Medijsko kreiranje materijalizma kod djece (Vandamaa, Lenka, 2014: 461)

Cohen (1996) provodi vrlo zanimljivo istraživanje materijalnih razlika među djecom koja žive i odrastaju u obiteljima s višim financijskim prihodima te onima koji odrastaju s nižim i slabijim financijskim uvjetima. Rezultati istraživanja pokazali su kako djeca koja žive u obitelji s nižim financijskim prihodom češće imaju pozitivniju percepciju prema materijalizmu zbog želje da svojim sposobnostima i postignućima impresioniraju druge, no ne nužno na materijalnoj razini. Ipak, djeca rođena u obitelji s visokim materijalnim postignućima, vrlo često takva ista postignuća nastoje nastaviti, no na teret emocionalne povezanosti s obitelji i drugima.

2.4. Nastava likovne kulture

U suvremenom društvu na učenike utječu brojne karakteristike, od vršnjaka do društvenih mreža, koje u konačnici iznimno snažno utječu na njihovo poimanje materijalističkog razmišljanja. Jedna od karakteristika koje također utječu na učenikovo poimanje svijeta oko sebe, pa tako i socijalne različitosti, je okolina u kojoj provodi većinu tog vremena, a to je upravo – nastava. Samim time, nastava Likovne kulture na brojne načine može osvijestiti učenika o stvarnom poimanju i nepogodnostima koje donosi materijalistički način gledanja na stvarnost. Prije svega, nastava Likove kulture kroz kreativan rad može doprinijeti razvijanju samostalnosti i kreativnosti kod učenika. Kreativnost pokazuje kako svi oni, bez obzira na društveni status i financijsku moć, imaju mogućnost stvoriti djelo u koje daju upravo suprotno materijalizmu, daju ono nematerijalno – svoje stavove, neizrečene emocije, želje, vještine i talent.

Nadalje, međupredmetne teme spajaju umjetnost i društvo s mogućnošću stvaranja nove percepcije, novog pogleda na okolinu oko sebe te poticanja kritičkog razmišljanja. Kao što je svaki autor podijelio svoje viđenje sebe i svijeta oko sebe kroz likovni rad, tako i učenici imaju priliku kroz likovni rad izreći i podijeliti ono što nikada ne bi izgovorili. Likovni rad ima ulogu svojevrsnog stvaranja vlastite vizije, upoznavanja sa samim sobom, ali i poticanja sebe prema pomicanju kreativnih granica. Kurikulum sadrži mnoštvo tema koje se mogu povezati s učenikom te temom ovog istraživanja, a samo neke od njih su: *Osobno i društveno* gdje učenik istražuje teme koje ga zaokupljaju kao pojedinca te teme koje prepoznaje u društvenom okruženju (vršnjački odnosi, zaštita okoliša, sigurnost na internetu i sl.); *Zajedno smo različiti* u kojoj učenik likovnim i vizualnim izražavanjem istražuje pripadnost skupini, vršnjacima, obitelji, zajednici i kulturnom okruženju te važnost prihvaćanja različitosti, međusobnog uvažavanja i tolerancije; nadalje, tema *Identitet i popularna kultura* gdje učenik propituje utjecaj popularne kulture na oblikovanje vlastitih stavova i načine izražavanja vlastitoga

identiteta te oblikuje kritički stav prema vizualnoj okolini (vizualne komunikacije, dizajn i primijenjena umjetnost, fotografija, novomedijska i komunikacijska tehnologija) itd. (MZOŠ, Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, 2019)

U sklopu međupredmetnih tema, jedan od naglasaka treba biti i na modernim, suvremenim vizualnim izričajima koje često možemo pronaći u masovnim medijima, na televiziji i na društvenim mrežama te na razvijanju kritičkog razmišljanja prema njima, u sklopu razvijanja konstruktivne diskusije i dijaloga među učenicima. Problemi društva u svakoj etapi opisani su kroz likovna i umjetnička djela te je bitno poticati učenike na pronalazak poruke koju šalje svaki rad potičući na razmišljanje o tome kako ta poruka može utjecati na njihovo poimanje svijeta. Nastava likovne kulture treba poticati iznošenje i prikazivanje emocija, a kroz zajednički razgovor o djelima razvija osjećaj zajedništva, empatije i solidarnosti među učenicima. Nastava likove kulture, kao i sama umjetnost, može imati ulogu smanjivanja nejednakosti među svim učenicima.

3. EMPIRIJSKI DIO

3.1. Cilj istraživanja

Ovim se diplomskim istraživanjem nastojalo likovnim stvaralaštvom uočiti i suzbiti probleme socijalnih razlika koji se protežu u učeničkoj okolini. Zatim se radom nastojalo potaknuti učenike na suzbijanje diskriminacije na temelju čijeg materijalnog stanja usmjeravanjem pažnje na važnost identiteta svakog učenika kao člana zajednice koji uvažava različitosti te ih koristi kao priliku za učenje. Cilj ovog rada bio je sintetizirati likovni rad s vlastitim iskustvom, povezanost s umjetnošću, kreativnošću i izražavanjem učenika kroz likovni zadatak. Poseban naglasak bio je na učenikovom osvještavanju problema i iznošenju vlastitog iskustva kroz priču i likovni rad te nalaženje načina kako preusmjeriti pažnju s onog materijalnog na osobnost i individualnost svakog učenika.

Rezultatima diplomskog istraživanja odgovorilo se na sljedeća istraživačka pitanja:
Jesu li se učenici suočili s diskriminacijom na materijalnoj osnovi u školi ili razredu?
Koliko su učenici opterećeni materijalnim i koliko ih to određuje?
Odražava li se u likovnim radovima učenika materijalna nejednakost?

3.2. Uzorak istraživanja

Ciljana skupina istraživanja bili su učenici osmih razreda osnovne škole u širem centru grada Zagreba, dobne skupine od 13 do 14 godina starosti. Istraživanje je provedeno tijekom obrade novog nastavnog sadržaja kroz nastavnu temu *Odnos slike i teksta (Plošno oblikovanje/ 2D)* na redovnoj nastavi Likovne kulture prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (MZOŠ, 2006).

Na obradi nastavne jedinice sudjelovalo je sveukupno 52 učenika u tri osma razreda osnovne škole, dok su anketne listiće ispunila četiri razreda što broji 69 učenika.

3.3. Metoda i instrumenti istraživanja

Istraživanje je bilo provedeno kvalitativnom metodom. Instrumenti istraživanja koji su se koristili u diplomskom istraživanju su anketa, uvodni zadatak, stavovi i mišljenja učenika prilikom obavljanja zadatka, analiza likovnih radova, bilješke tijekom nastavnog sata. Pomoću anonimne ankete koju su učenici ispunjavali na početku nastavnog sata, dolazi do stavova i iskustva učenika na temelju diskriminacije na materijalnoj osnovi u razredu i školi te se njome uvode u problematiku nastavnog sata. Anketa se sastojala od 22 tvrdnje od kojih se deset odnosi

na situacije u školi ili razredu te dvanaest koje iznose učenikovo osobno mišljenje o diskriminiranju na materijalnoj osnovi te njene učestalosti. Anketa kao instrument istraživanja koncipirana je po Likertovoj ljestvici procjene u kojoj se određena tvrdnja rangira od 1 do 5, ovisno o stupnju slaganja.

Ostali instrumenti istraživanja bile su bilješke i zadaci za učenike. Uvodni zadatak je bila igra *Alias* u kojoj učenici u paru objašnjavaju pojmove: diskriminacija, predrasude, socijalne razlike, nasilje, materijalisti, nejednakost, stereotip, osuđivanje. Prilikom zadatka učenici svojim riječima verbaliziraju probleme, vidljiv je stupanj razumijevanja riječi, koliko su upoznati s pojmovima te način na koji objašnjavaju daje do znanja u kojoj su se mjeri s njima susretali u svakodnevicu. Pisanje priče na temelju vlastitog iskustva, koja se kasnije pretočila u likovni rad, i praćenje nastavnog sata, bilježenje procesa te ponašanja i reakcija učenika jednako dobro su služili kao instrumenti korišteni za prikupljanje podataka.

3.4. Opis tijeka istraživanja

Održano istraživanje provedeno je tijekom tri nastavna dvosata u trima osmim razredima. U sva tri razreda obrađena je ista nastavna jedinica, *Odnos slike i teksta* prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (MZOŠ, 2006). Ključni pojmovi bili su: *kadar*, *kadrirati* i *strip*. Obrazovna postignuća su uočiti, izraziti, vrjednovati i spoznati odnos slike i teksta te izraziti vlastitu ideju točkom i crtom kroz nekoliko kadrova stripa.

Na početku nastavnog sata učenici su ispunjavali upitnik čiji rezultati iznose njihova mišljenja, stavove i iskustva vezana uz predrasude u razredu i školi te socijalne razlike s kojima su se potencijalno susreli te diskriminaciji na temelju materijalnog stanja. Stavovi učenika provjereni su pomoću Likertove skale. Anketa se sastoji od dvije tablice koje se razlikuju po tvrdnjama, a one se pak odnose na uočavanje socijalnih razlika u razredu i osnovnoj školi te vlastitog mišljenja o trendovima i nasilju te ismijavanju na temelju predmeta koje tkogod posjeduje. U anketnom istraživanju sudjelovala su sva četiri osma razreda škole.

Učenici su povezali tvrdnje ankete sa zadanim pojmovima igrom *Alias* koja se izvodila u paru tako da svatko svojim riječima objašnjava četiri pojma bez korištenja korijena riječi. Pojmovi igre bili su: *diskriminacija*, *predrasude*, *socijalne razlike*, *nasilje*, *materijalisti*, *nejednakost*, *stereotip* te *osuđivanje*. Učenici se upoznaju s pojmovima koji su povezani anketom i temom nastavnog sata. Svojom snalažljivošću te prethodno stečenim znanjem

pojmove interpretiraju na svoj način, onaj kakav im je poznat da bi ga što lakše objasnili paru u klupi.

Nakon kratkog diskutiranja o pojmovima, slijedio je uvodni zadatak u kojem su učenici trebali osmisliti kratku situaciju ili priču u kojoj je društveni problem vidljiv i riješen na temelju diskriminacije na materijalnoj osnovi – onoj koju su sami osjetili ili su joj pak prisustvovali. U zadatku je bilo potrebno naglasiti poruku ili pouku priče i u centar zbivanja smjestiti predmet zbog kojeg je prvotno došlo do diskriminacije. Razmišljali su o društvenim problemima u razredu ili školi te su zapisali one koje su primijetili. Nekolicina učenika postavila je pitanje vezano uz uvodni zadatak koje je glasilo: „Što ako se nikada nismo našli u takvoj situaciji i nikada nismo čuli ni doživjeli tako što?“. Tada je tih nekoliko učenika koristilo situaciju o kojoj su čitali na društvenim mrežama ili su upoznati s pričom iako se ona nije dogodila u razredu ili školi. Zadatak su izvodili pomoću podijeljenih papira na kojima su označene linije za priču i pouku te pravokutnik gdje su pojednostavljeno nacrtali dotični predmet.

Tijekom prezentacije učenici su se upoznali s novim sadržajem i usvojili ključne pojmove: *strip*, *kadriranje* te *kadar*. Učenici su u paru uspoređivali, tj. pronalazili sličnosti i razlike reprodukcija likovnih primjera: Charles Burns, *Crna rupa*; Ninoslav Kunc, *Sjena*; Roy Lichtenstein, *Whaam!*; Jean-Michel Basquiat, *Zydeco*; Keith Haring, *Retrospect* po boji, liniji i ritmu te zaključuju koji su elementi stripa.

Likovni zadatak je bio izraditi strip koristeći priču koju su osmislili na početku sata. Bilo je bitno prisjetiti se prijašnjeg zadatka, viđenih reprodukcija s prezentacije te uvodnog zadatka, pritom kadrom na plakatu naglašavati bitno, primjerice predmet koji su odabrali ili poruku. Rad su izradili samostalno tehnikom uljnih pastela na papiru te su u odnosu slike i teksta trebali primijeniti boju, liniju i ritam. Strip je imao ulogu plakata te je prvenstveno trebao biti vidljiv problem i kako se taj problem riješio kroz radnju.

Nakon izrade stripa slijedilo je kratko ponavljanje i analiza radova uz pomoć podijeljenih papirića s pitanjima. Kroz razgovor poseban naglasak stavljan je na poruke i značenja njihovih radova izraženih pomoću odnosa slike i teksta. Raspravljalo se o prikazanoj sceni u stripu te kakvo je rješenje problema. Na kraju su učenici iznosili svoja iskustva, kako su se osjećali u procesu stvaranja te koliko su zadovoljni rezultatom.

Pitanja za predstavljanje likovnih radova:

- Koju scenu ste prikazali svojim radom? Koji predmet ste odabrali?
- Koja je poruka koju ste prenijeli?
- Kako ste kadrirali elemente svoga rada?

Pitanja za diskusiju:

- Pronađi rad na kojem jasno vidiš rješenje problema.
- Pronađi jasno prikazan odnos slike i teksta.
- Pronađi rad koji se ističe uporabom kadriranja.
- Pronađi rad koji se ističe svojom inovativnošću.
- Koje su posljedice diskriminacije i zlostavljanja u školi ili razredu?

4. PRIKAZ I ANALIZA REZULTATA

4.1 Analiza rezultata ankete

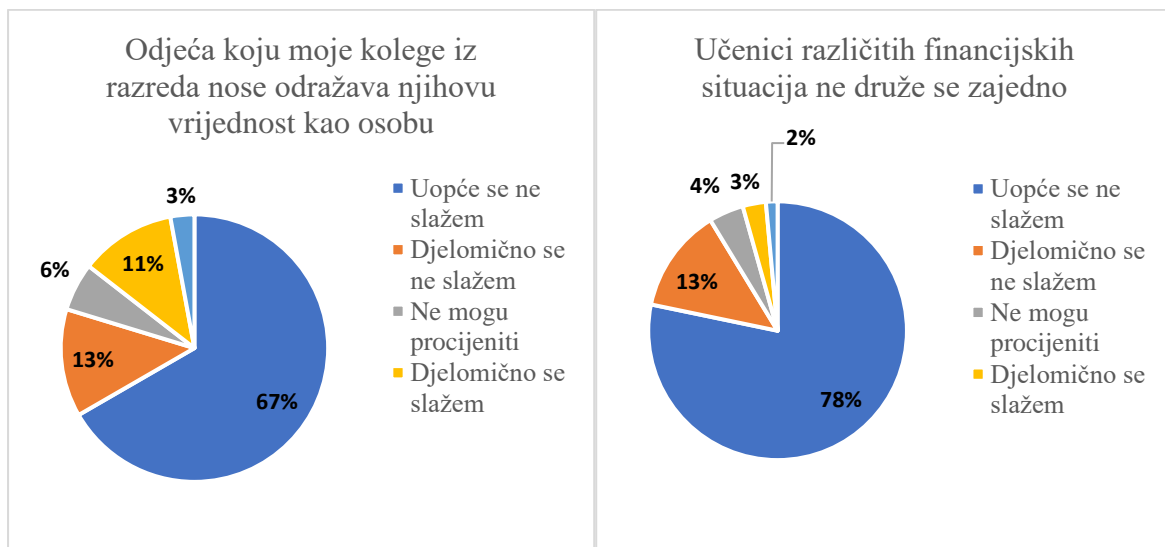
Ukupno je 69 učenika četiriju osmih razreda ispunilo anketu. Tvrdnje su temeljene na materijalnim razlikama i odnosima među učenicima, koliko su oni toga svjesni te diskriminiraju li temeljno tim načelima. Upitnik je podijeljen na dva dijela: prvi determinira općeniti uzorak, tvrdnje se odnose na mišljenje učenika sagledavajući cjelokupnu situaciju (u školi, drugi učenici); dok tvrdnje druge tablice obuhvaćaju subjektivno mišljenje pojedinca i njihovih stavova te su pisani u *ja*-obliku.

Anketa je koncipirana po principu Likertove skale, gdje učenik označava stav od 1 do 5 (1 - Uopće se ne slažem, 2 - Djelomično se ne slažem, 3 - Ne mogu procijeniti, 4 - Djelomično se slažem, 5 - U potpunosti se slažem), ovisno o stupnju slaganja ili neslaganja s određenom tvrdnjom. U drugom dijelu ankete učenik također označava broj od 1 do 5 koji se u ovom slučaju odnose na učestalost neke radnje ili stava (1 - Nikada, 2 - Rijetko, 3 - Ponekad, 4 - Često, 5 - Vrlo često). Rezultati ankete prikazani su kružnim grafom u postocima i odnose se na zbroj svih četiriju razreda neovisno o spolu.

Analiza rezultata ankete otkrila je razinu diskriminacije s kojom su se učenici suočili u svojoj školi i razredu te razinu opterećenosti materijalnim dobrima. Prva tvrdnja ankete većinski odgovara na ta pitanja te ona glasi: *Odjeća koju moje kolege iz razreda nose odražava*

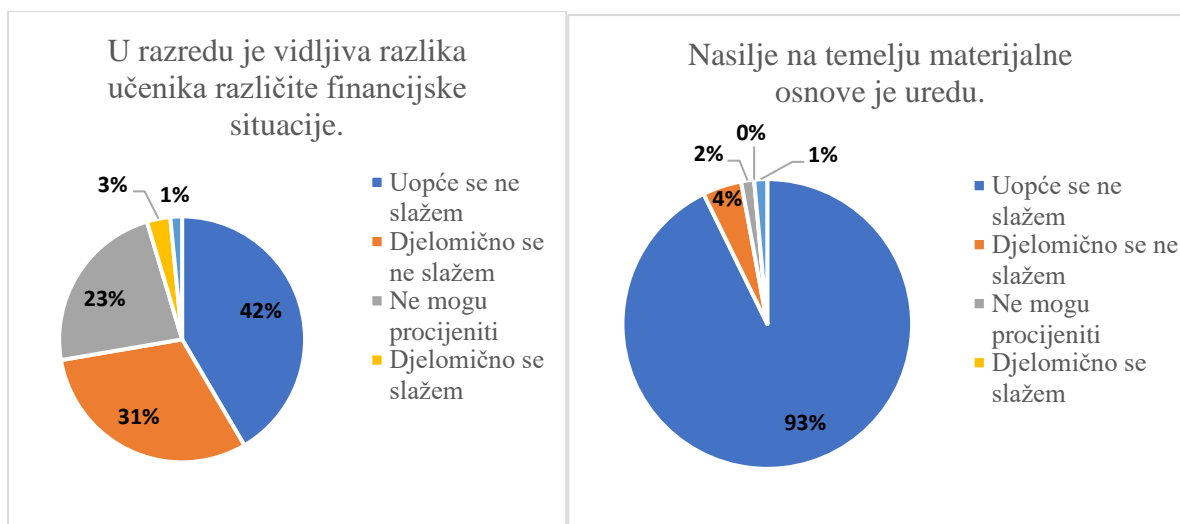
njihovu vrijednost kao osobu. Stav „Uopće se ne slažem“ označilo je 67% učenika, dok je za važnost ankete potrebno obratiti pažnju na ostale stavove što čini ostalih 33% učenika od kojih se 13% djelomično nije složilo, 11% se djelomično složilo, 6% nije moglo procijeniti te se 3% u potpunosti složilo s tvrdnjom.

Sljedeća tvrdnja je *Učenici različitih financijskih situacija ne druže se zajedno* na koju je većina učenika odgovorilo da se uopće ne slažu (78%), 13% učenika se djelomično složilo, 4% nije moglo procijeniti svoj stav o povezanosti financijske situacije sa socijaliziranjem, djelomično se složilo 3% učenika, dok se 2% učenika uopće nije složilo s činjenicom ankete.

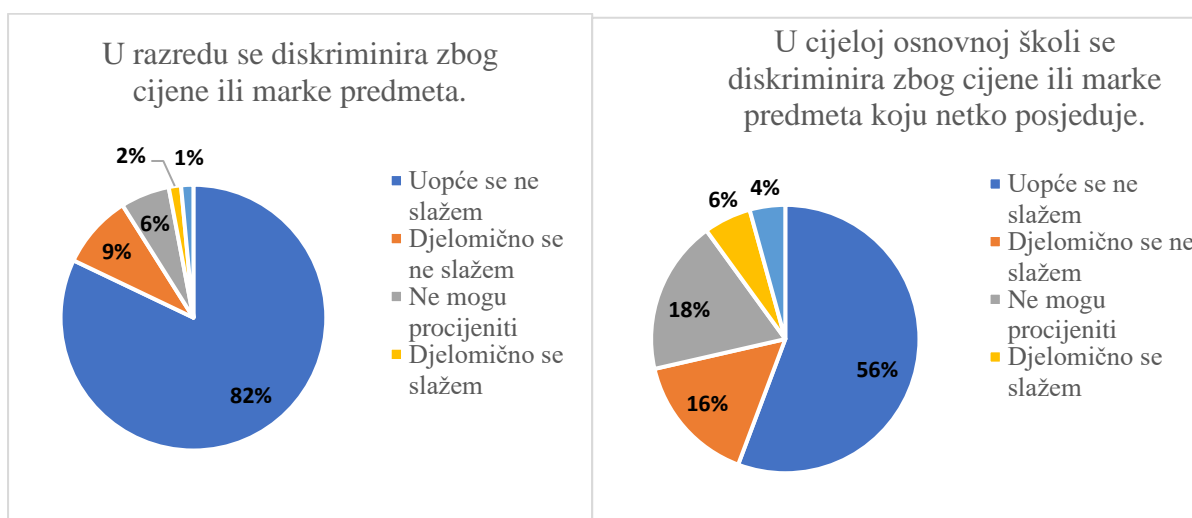
Na tvrdnju *U razredu je vidljiva razlika učenika različite financijske situacije*, 42% učenika odgovorilo je da se uopće ne slažu. Djelomično se nije složilo 31% učenika, 23% nije moglo procijeniti; 3% se djelomično složilo te se tek 1% ispitanika u potpunosti složilo s navedenom tvrdnjom.

Analizom tvrdnje *Nasilje na temelju materijalne osnove je u redu* većinski dio ispitanih učenika se uopće nije složilo što čini 93%. Preostalih 4% učenika odgovorili su da se djelomično slažu, 2% njih nema utvrđeni stav, 1% se u potpunosti slaže s tvrdnjom, dok se nitko nije djelomično složilo.

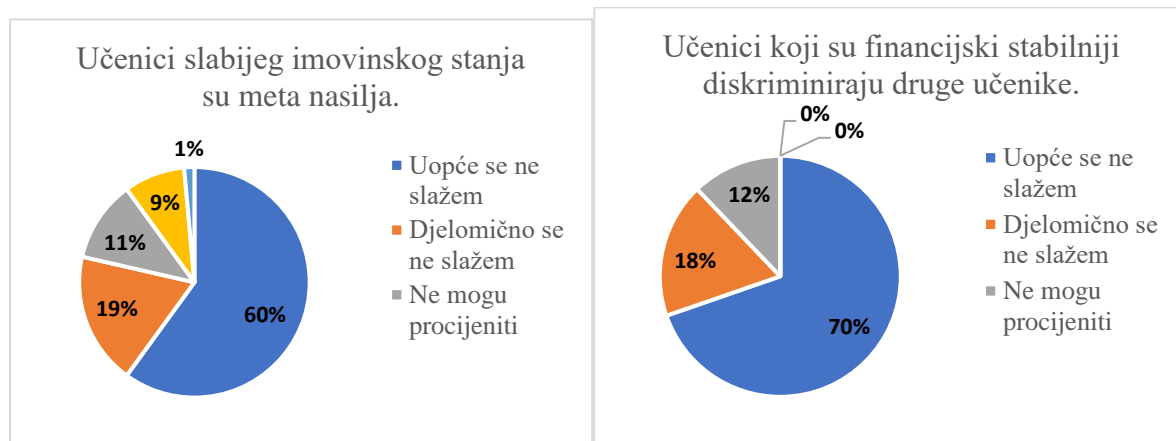
Analizom teze *U razredu se diskriminira zbog cijene ili marke predmeta* pokazalo se da se s tvrdnjom nije složilo 82% učenika što čini 57 pojedinaca. Njih 9% se djelomično nije složilo, 6% učenika nije moglo procijeniti svoj stav, dok se preostalih 2% djelomično složilo. Najmanji broj učenika, 1% njih, u potpunosti se složilo.

Najviše učenika, njih čak 56% uopće se nije složilo s tvrdnjom „U cijeloj osnovnoj školi se diskriminira zbog cijene ili marke predmeta koju netko posjeduje“. Sljedeći stav „Uopće ne mogu procijeniti“ rezultira s 18% zaokruženih glasova, dok je 16% učenika zaokružilo da se djelomično ne slažu s navedenom tezom. Djelomično se složilo 6% učenika, dok se najmanji postotak, njih tek 4% – s tvrdnjom uopće ne slaže.

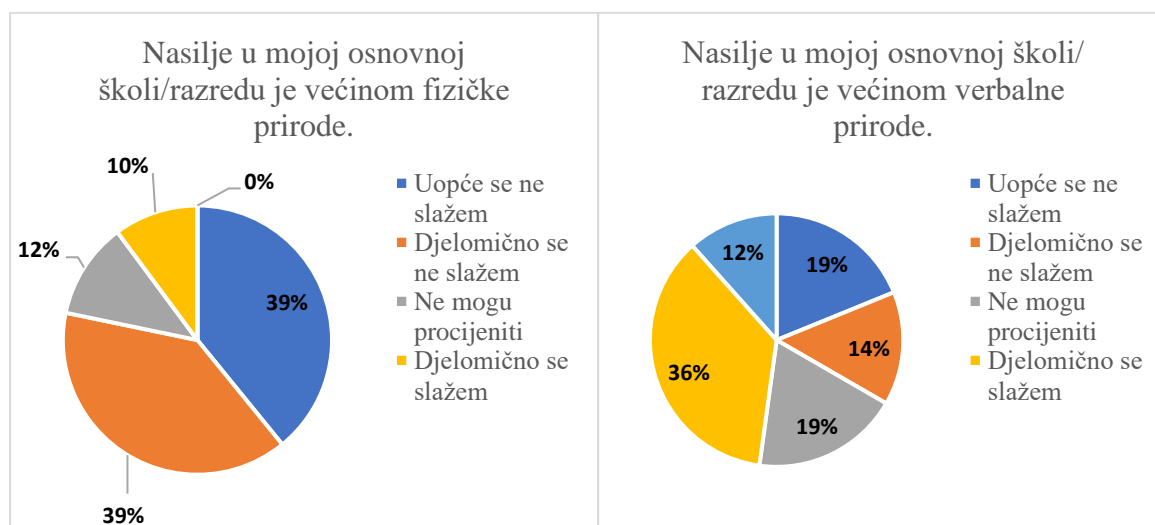
Na tvrdnju *Učenici koji su financijski stabilniji diskriminiraju druge učenike*, 70% ispitanih učenika izjavilo je da se uopće ne slažu. Njih 18% nije moglo procijeniti, dok se 16%

djelomično nije složilo. Preostalih 10% učenika složilo se s tvrdnjom, od kojih se 6% djelomično složilo, a njih 4% se u potpunosti složilo s navedenom tezom.

Sljedeća tvrdnja ankete navodi sljedeće: *Učenici slabijeg imovinskog stanja su meta nasilja*. Stav „Uopće se ne slažem“ označilo je 60% učenika, dok se 19% učenika djelomično nije složilo, 11% njih nije moglo procijeniti svoj stav, 9% ih se djelomično složilo. U potpunosti se s tvrdnjom složio 1% učenika.

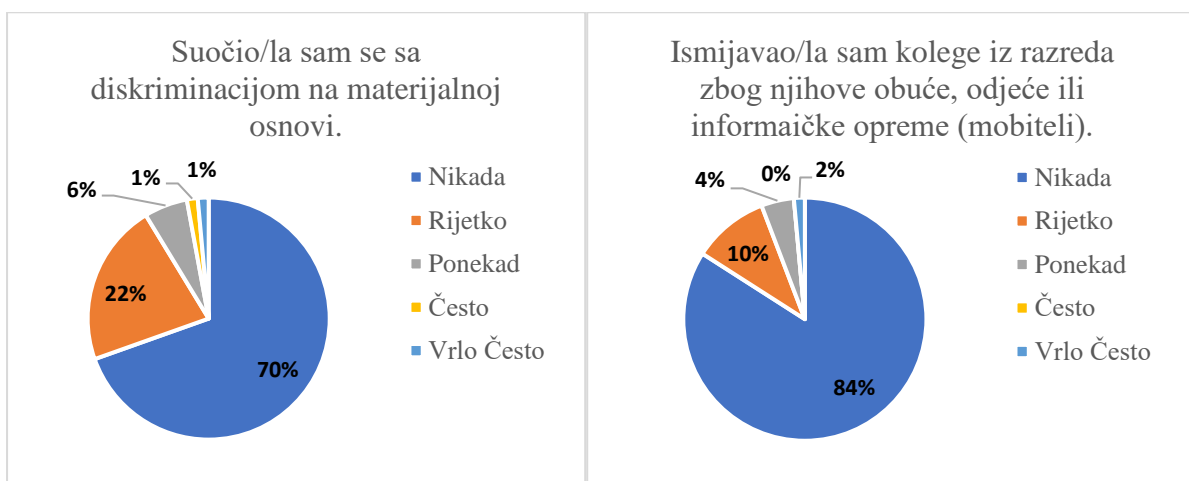
Na tvrdnju „Nasilje u mojoj osnovnoj školi/razredu je većinom verbalne prirode“, 36% učenika odgovorilo je da se djelomično slažu. Njih 19% odabralo je stav „Uopće se ne slažem“, što je jednak postotak kao i učenika koji nisu mogli procijeniti. Djelomično se nije složilo 14% učenika te je stav 12% ispitanika takav da se u potpunosti slažu.

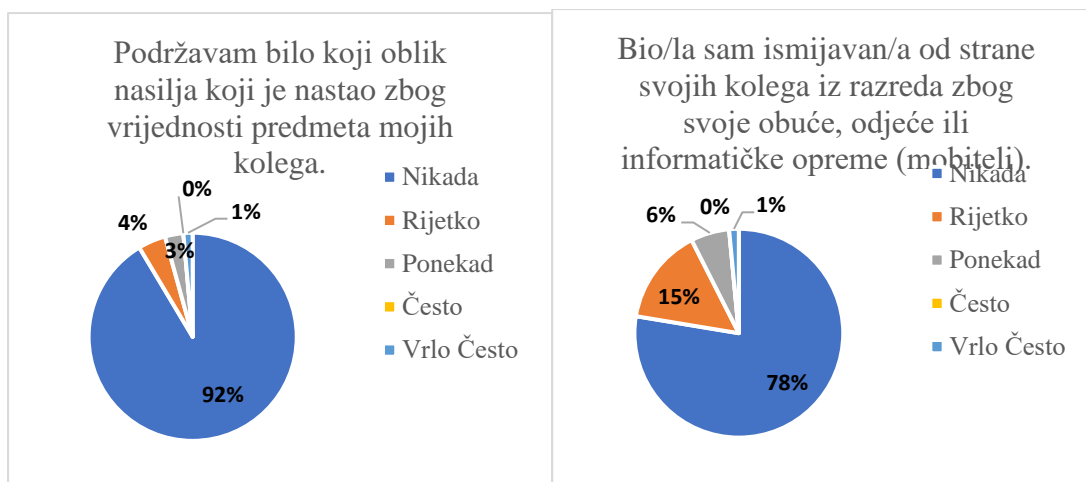
Analizom tvrdnje *Nasilje u mojoj osnovnoj školi/razredu je većinom fizičke prirode*, rezultiralo je da se većina učenika uopće ili djelomično ne slaže što sveukupno čini 78%. Preostalih 12% učenika nije moglo procijeniti tvrdnju, 10% se djelomično slažu, dok nema učenika koji se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

S tvrdnjom *Suočio/la sam se s diskriminacijom na materijalnoj osnovi* nije se poistovjetilo 70% ispitanika koji su označili pojam „Nikada“. S diskriminacijom se rijetko suočilo 22% ispitanih učenika, dok je njih 6% ponekad iskusilo takvu situaciju. Preostalih 2% su često ili vrlo često doživjeli takvo što.

Većina učenika, njih čak 84%, nikada nije *ismijavao/la kolege iz razreda zbog njihove obuće, odjeće ili informatičke opreme (mobiteli)*. Sljedeći odgovor „Rijetko“ rezultira s 10% zaokruženih, dok je 4% učenika zaokružilo da su ponekad ismijavali svoje kolege. Vrlo često je označilo 2% učenika, dok nijedan učenik nije označio „Često“.

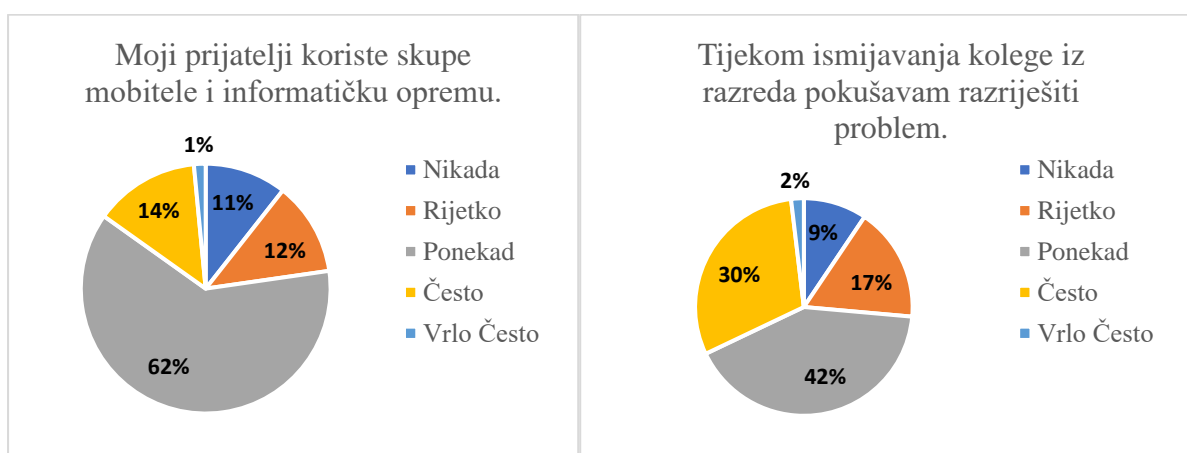
Čak 78% ispitanih učenika izjavilo je da se nikada nisu našli situaciji sljedeće tvrdnje: *Bio/la sam ismijavan/a od strane svojih kolega iz razreda zbog svoje obuće, odjeće ili informatičke opreme*. Njih 15% je rijetko iskusilo situaciju ismijavanja, dok se njih 6% ponekad u njoj našlo. Preostalih 1% učenika označio je „Vrlo često“, a često nije nijedan učenik.

Sljedeća tvrdnja ankete izražava koliko često učenici *podržavaju bilo koji oblik nasilja koji je nastao zbog vrijednosti predmeta svojih kolega*. Većina učenika, 92%, nikada nije podržavala navedeno, dok su rijetko i ponekad 4% te 3% ispitanih učenika.

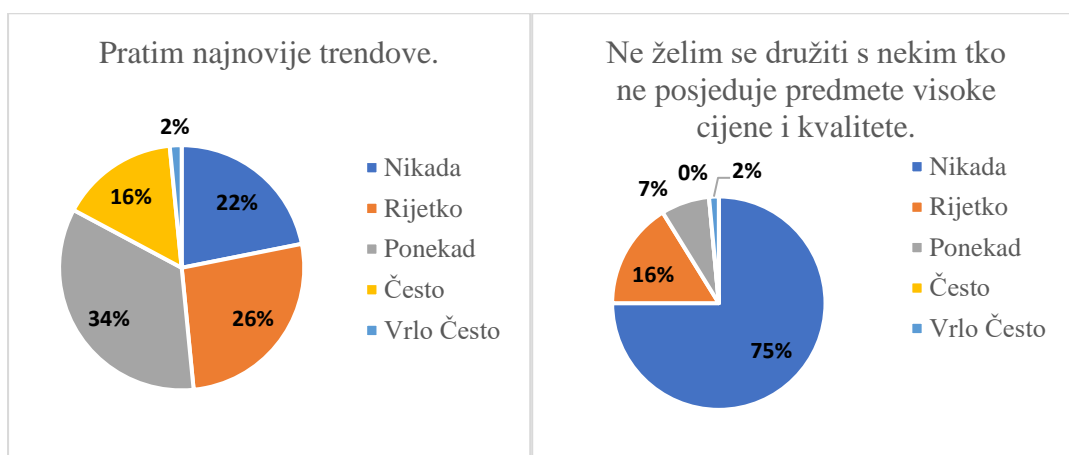
Analiza teze *Tijekom ismijavanja kolege iz razreda pokušavam razriješiti problem*, pokazuje da čak 42% učenika ponekad pokuša umiriti situaciju. Njih 30% često će uskočiti u pomoć ismijanom kolegi, dok se 17% rijetko odvaži na takav čin. Čak 9% učenika priznalo je da nikada nisu pokušali razriješiti problem, dok 2% njih to radi vrlo često.

Moji prijatelji koriste skupe mobitele i informatičku opremu sljedeća je tvrdnja gdje je 62% ispitanika odgovorilo s „Ponekad“, što se kao odgovor može protumačiti da polovica prijatelja – točnije 62% učenika – posjeduje skupu informatičku opremu. „Često“ je označilo 14% učenika, dok je njih 12% odgovorilo „Rijetko“. Čak 11% se složilo da njihovi kolege nikada nisu koristili skupu opremu, a 1% vrlo često.

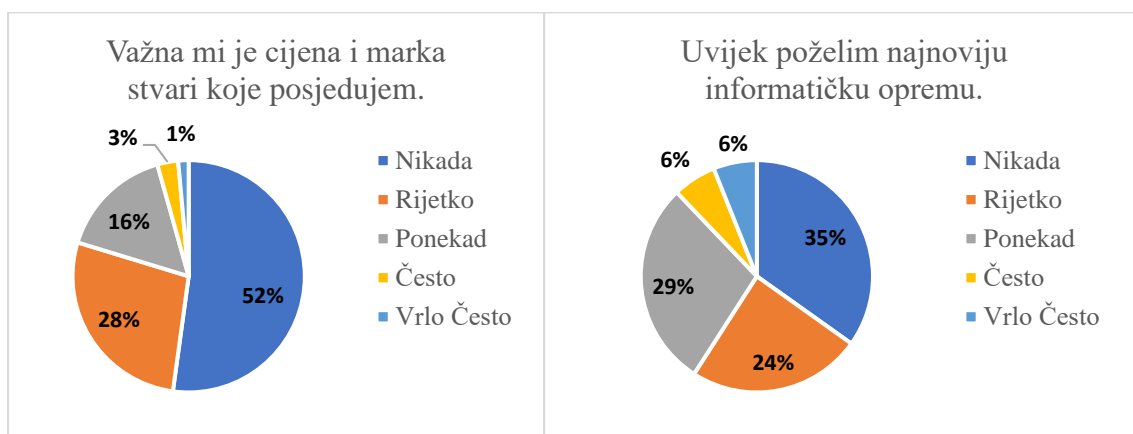

S tvrdnjom *Ne želim se družiti s nekim tko ne posjeduje predmete visoke cijene i kvalitete* nikako se nije složilo 75% ispitanih učenika, koji su označili „Nikada“. S tom rečenicom 16% njih se rijetko poistovjetilo, 7% ponekad, a 2% se vrlo često ne želi družiti s osobom koja ne posjeduje vrijedne predmete.

Učenici su bili vrlo podijeljeni što se tiče tvrdnje *Pratim najnovije trendove*. Na njega je 34% učenika odgovorilo da se ponekad nađu u toj situaciji, 26% rijetko prati trendove, dok 22% nikada. Često slijede 16% ispitanika, a 2% je vrlo često odoljelo najnovijim trendovima.

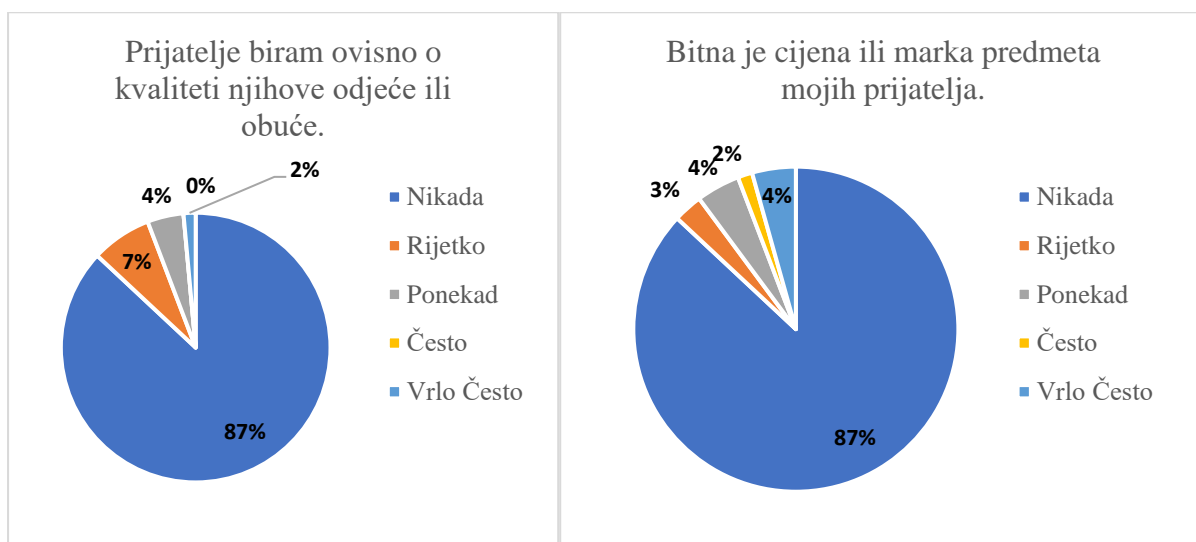
Većina učenika, 52% je odgovorilo da im nikada nije važna cijena i marka stvari koje posjeduju. Rijetko je važna 28% ispitanika, a ponekad čak 16%. Važnost cijene i marke predmeta veće je kod 3% učenika kod kojih je takvo razmišljanje često, a vrlo često je čak 1% ispitanih.

Tvrđnja *Uvijek poželim najnoviju informatičku opremu*, po postotcima je vrlo slična prethodnoj *Pratim najnovije trendove* gdje su mišljenja podijeljena. Od ispitanika, 35% je odgovorilo nikada, 29% se ponekad našlo u toj situaciji, 24% je rijetko poželjelo najnoviju opremu. Dok odgovori „Često“ i „Vrlo često“ imaju jednak postotak, tj. 6% ispitanih učenika.

Čak 87% učenika se nikada ne bi složilo s tvrdnjom *Bitna je cijena ili marka predmeta mojih prijatelja*. To razmišljanje ponekad ima 4% učenika, 4% vrlo često, rijetko 3% te vrlo često 2%.

Jednaki postotak većine, čak 87% učenika smatra da se nikada ne bi poistovjetili s tvrdnjom *Prijatelje biram ovisno o kvaliteti njihove odjeće i obuće*. Jednak postotak od 4% imaju odgovori ponekad te vrlo često. Učenici kojima se to rijetko dogodilo odgovara 3% ispitanika te je najmanje učenika odgovorilo da su često takvog razmišljanja.

Analizom ankete u cijelosti zaključeno je da iako većina ispitanih učenika nije osjetila diskriminaciju na temelju materijalnih vrijednosti, prisutan je određen broj učenika koji jest bio doživio ili svakodnevno proživljava takvu situaciju. Ukupan broj ispitanih učenika je 69, što odgovara stotom postotku, broj učenika koji se spominje u analizi ankete teksta koji slijedi jest brojčana vrijednost broja učenika od svih 69 ispitanih.

4.2. Analiza igre *Alias*

DISKRIMINACIJA	MATERIJALISTI
PREDRASUDE	NEJEDNAKOST
SOCIJALNE RAZLIKE	STEREOTIP
NASILJE	OSUĐIVANJE

Nakon riješene ankete, za uvodni zadatak učenici su povezali tvrdnje ankete sa zadanim pojmovima igrom *Alias*. Igra se izvodila u paru tako da su svojim riječima objašnjavali suigraču četiri zadana pojma (Prilog 1 i 2), bez korištenja korijena riječi, s papirića kojeg su dobili na klupi. Pojmovi igre bili su: diskriminacija¹, predrasude², socijalne razlike, nasilje³; materijalisti⁴, nejednakost⁵, stereotip⁶ te osuđivanje⁷. Učenici su se upoznali s pojmovima koji su povezani sa socijalnim razlikama općenito, anketom i temom nastavnog sata. Definirali su ih na svoj način koristeći dotadašnje znanje kako bi najjednostavnije objasnili pojam svom paru u klupi. Većina je svom partneru opisivala zadani termin kroz neku situaciju, opisivali su scenu, ambijent te radnju koja se događa kako bi lakše predočili riječ. Sljedeća korištena metoda je suprotnost riječi, odnosno – učenici su se koristili suprotnim pojmom kako bi lakše došli do

---

¹ Diskriminacija, nepriznavanje i ograničavanje prava pripadnicima drugih rasa, kultura, vjera ili drugoga spola

² Predrasuda, neutemeljen, ustaljen, unaprijed postavljen sud koji ne dopušta pobijanje i nijekanje

³ Nasilje, uporaba sile usmjerena protiv čije volje ili prava

⁴ Materijalist, 1. term. onaj koji zastupa ideje materijalizma u filozofiji, 2.razg. onaj koji sve promatra prema svojim materijalnim interesima; koristoljubac, sebičnjak, srebroljubac

⁵ Nejednakošć, 1. svojstvo onoga što je nejednako; sin. različitost; ant. istovjetnost 2. načelo po kojemu svi ljudi nisu jednaki u pravima i obvezama; ant. jednakost

⁶ Stereotip, konvencionalno, formulirano, ob. vrlo pojednostavljeno mišljenje, koncepcija ili vjerovanje

⁷ Osuđivanje, proces u kojemu se koga ili što osuđuje

pravog izraza te su se još služili i sinonimima. Učenici su tijekom igre postavljali pitanja ako im jedna od riječi nije bila jasna ili ako nisu znali točnu definiciju, što im je potom otežavalo objašnjavanje. Pojam s kojim je po nekoliko učenika u sva tri razreda imalo najviše problema jest *stereotip*. Nakon što im je objašnjena definicija pojma, učenici su svom paru u klupi objasnili pojam govoreći primjere nekih od najpoznatijih stereotipa koji su bazirani na rasnom i vjerskom opredjeljenju, na vanjskom izgledu pojedinca ili nacionalnosti. Na primjer: “Azijati ne znaju voziti automobil. Plavuše su glupe. Amerikanci su pretili. Židovi su škrti...”

Na kraju igre, učenici su potvrdili da su se s većinom izraza susreli u svakodnevnom životu, da o njima čitaju u medijima, nailaze na slične teme na internetskim portalima, ponekad čuju nešto slično na vijestima. Neki od učenika su iznijeli kako se neke verzije pojmova (npr. osuđivanje, nasilje, diskriminacija i predrasude) javljaju u njihovoj školi na svakodnevnoj razini, no to uvijek prolazi kao “bezazlena zezancija”, šala te ništa ozbiljno na što bi trebalo kontaktirati učitelja ili odraslu osobu. Naveli su i da dosta izraza nejednakosti čuju kod kuće, na popularnim platformama među mladima (TikTok) te da su izrazi mržnje najčešći među komentarima na člancima različitih medijskih portala i isto tako u komentarima videa TikToka.

4.3. Analiza likovnih radova učenika

Likovni zadatak bio je izraditi strip koristeći priču koju učenici su osmislili na početku sata. Bilo je bitno prisjetiti se prijašnjeg zadatka, viđenih reprodukcija s prezentacije te uvodnog zadatka, pritom kadrom na radu naglašavati bitno, npr. predmet koji su odabrali ili poruku.

Učenici su zadatak izvodili pomoću podijeljenih papira na kojima su označene linije za priču i pouku te pravokutnik gdje su pojednostavljeno nacrtali dotičan predmet. Preispitujući diskriminaciju na temelju materijalnih osnova i razmišljajući o predrasudama, naglašavaju poruku ili pouku priče, a u središte radnje stavljaju objekt koji je u početku izazvao diskriminaciju.

U likovnom zadatku su napisanu priču trebali prenijeti u strip koji je dobio ulogu plakata. Plakat kao likovni rad treba sadržavati sljedeće informacije: napisanu poruku, situaciju gdje je vidljiv problem te kako se on riješio kroz radnju ili naznačen predmet zbog kojeg je došlo do diskriminacije. Rad su izradili samostalno tehnikom uljnih pastela na papiru te su u odnosu slike i teksta trebali primijeniti boju, liniju te ritam. Na plakatu je prvenstveno trebao

biti prikazan problem i kako se riješio kroz radnju. Prisjećali su se tehnike uljanih pastela kojima su dovoljnim pritiskom trebali ispuniti cijeli format papira, a različite nijanse boja su postizali kombiniranjem različitih boja pastela. Učenici su promišljali o idejama za izradu stripa prisjećajući se viđenih reprodukcija te uvodnog zadatka koju su trebali iskoristiti kao temelj radnje likovnog rada. Nekolicina učenika je postavljala pitanje zbog nedoumica, zanimalo ih je trebaju li imati određeni broj kadrova te postoji li zadana forma stripa koje se trebaju držati. Jedna učenica je postavila pitanje je li zaista diskriminacija na materijalnoj osnovi ako se njoj tuđa obuća estetski ne sviđa. Nedoumice su bile vezane i uz priču koju prenose na plakat: treba li ona biti događaj koji se njima osobno desio ili mogu prenijeti situaciju kojoj su prisustvovali.

Slika 2, rad Učenika 1

Priča se desila nakon škole. Izašao sam iz škole i jedan dječak mi je dobacio: „Kakve to šiptarske tenisice nosiš?“. Odgovorio sam mu da je rob materijalizma i da me ostavi jer sam dobio lošu ocjenu u školi te sam i ovako bio ljut. Nije me htio pustiti te sam bio prisiljen napustiti školsko jer nisam htio ni verbalnu, a ni fizičku svađu, odnosno tuču. Ja mislim da sam dobro postupio jer da sam ostao tamo vjerojatno bih se potukao što ne bi bilo dobro ni za mene ni za njega.

Biblija kaže: „Ono što ne želiš da ti drugi čine, nemoj ni ti njima.“

Učenik je tijekom zadatka zapisao situaciju koja mu se dogodila nakon škole. To je jedan od primjera verbalnog nasilja na temelju materijalnih vrijednosti učenika, u njegovom slučaju robne marke i samog izgleda tenisica koje je tada nosio. Učenik je nakon dugotrajnijeg zadirkivanja napustio igralište te je tako izbjegao daljnju svađu. Smatra da je dobro postupao kako bi riješio problem što je kod mladih učestalo. Točnije, prema ostalim pričama možemo vidjeti tendenciju toga da ukoliko postoji problem, učenici su skloniji izbjeći ga ili potpuno izignorirati, Učenik u svom radu koristi primarno žutu boju kao pozadinu te tako ujedinjuje cijeli rad. Linearnim okvirima naglašava bitne poruke te ih u određenim trenucima ispunjava bojom, no ritam samog stripa nije posve vidljiv i jasan.. Učenik je kadriranjem naglasio predmete zbog kojih često dolazi do verbalnog zlostavljanja: predmeti i odjeća veće financijske vrijednosti koja po njegovom iskustvu prikazuje “vrijednost” ili položaj mladih, koji ako ne posjeduju takve objekte jednostavno “nisu *cool*”. Na radu (Slika 2), vidljiv je prizor komunikacije između njega i nasilnika koji ga ismijava jer nema *Nike* tenisice. Natpisima „Nije dovoljno. Kupuj još! Nije dobar – kupuj novi!“ kritizira konzumerizam i situaciju u društvu u kojoj se nalazi sve više učenika. Tvrdnja da ukoliko tkogod ne posjeduje bolji mobitel ili markiranu odjeću taj nije cijenjen ili dostojan društva. Takve nam tvrdnje govore upravo koliko su učenici opterećeni materijalnim, da se među njima tvore skupine zbog nejednakosti. Učenik u svojoj poziciji odlučuje ignorirati takve navode, nastoji se ne osjećati dužnim za uzvraćanjem nasilja te se vodi izrekom „Ono što ne želiš da ti drugi čine, ne čini ni ti njima“.

Slika 3, rad Učenice 2

U školi je jedna učenica po imenu Učenica 1 diskriminirala Učenicu 2 jer nije imala najnovije zlatne naušnice. Učenica 2 je ušla u školu sa stipendijom pa nije imala dovoljno novaca za nove modne dodatke. No Učenica 1 je uvijek nosila zlatni ili dijamantni nakit.

Učenici 1 ne bi trebalo biti bitno što tko nosi nego kakva je osoba. Učenica 2 se ne bi trebala brinuti o tome i samo ignorirati Učenicu 1.

Učenica je prikazala scenu u kojoj je do rasprave došlo zbog nakita, odnosno zato što učenica ne posjeduje određeni poželjni tip tog nakita. U priči se koristila kontrastom između dvije učenice: jedna je uvijek nosila skupi nakit, dok druga učenica nije koristila modne dodatke zbog neimaštine. Nije sigurno je li se ova situacija istinita priča iz života učenice ili je samo izmišljena scena potaknuta nečim što se zaista moglo dogoditi. Svoj rad (Slika 3) na papiru je podijelila na tri fluidna dijela koji se, kao odnos u priči, razlikuju kontrastom pomoću

boja. U sredini je na bijelu pozadinu postavila predmet, uho s naušnicom zbog koje je došlo do neslaganja. Prva scena na radu prikazuje Učenicu 1 i Učenicu 2 u kojoj je došlo do ismijavanja i diskriminacije što je vidljivo po pokretima figura. Problem bi riješila samim ignoriranjem navedenog, što je prikazala u drugoj sceni. Učenica je te dvije scene obojala onim bojama koje su odraz atmosfere: u prvoj je koristila tamne i žarke boje kao što su crna i crvena, dok je na drugoj sceni pozadina vedrija pomoću plave i zelene. Ritmičnost postiže plohami boja na pozadini koje se međusobno prožimaju tako da joj linija nije primaran likovni element kojim se koristi. Učenica na svom plakatu poručuje: „Nije bitno što imate. Samo glavu gore i dalje“.

Slika 4, rad Učenika 3

Kada sam hodao do škole zapeo sam za granu i poderao si majicu. Kada sam došao u školu prijatelji su mi se smijali i izrugivali me. Pretpostavljam da više ne žele biti prijatelji sa mnom zbog te majice.

Nemojte omalovažavati ili izrugivati nekog zbog njegove odjeće ili obuće jer je bitno kakva je osoba iznutra.

Diskriminacija se u ovom slučaju desila u školi zbog majice koju je učenik nosio. Pristup radu (Slika 4) više je stripovski, na svom radu je u četiri scene nacrtao događaj kako je hodajući do škole oštetio majicu što su primijetili njegovi kolege te su ga zbog toga ismijavali govoreći: „Koji luzer!“ što je učenik i naglasio u svom radu. Prikazujući temu koristio se bojom, a linijom je kvadrirao scene ili je konturnom linijom označio elemente. Na sredini se nalazi veliki natpis poruke na plavoj pozadini koju poručuje svojim iskustvom, a to je: „Nemojte izrugivati druge zbog njegove obuće i odjeće“. Na papiru zadatka je potvrdio da se vjerojatno drugi učenici ne žele družiti s njim zato što su ti postupci uslijedili nakon navedenog događaja. Rješenje problema na radu nije prikazano, učenik ga nije riješio te on još traje.

Slika 5, rad Učenice 4

Slavila sam rođendan i dobila je od roditelja laptop Lenovo. Snimila sam unboxing novog laptopa na TikToku, bila sam oduševljena. Nakon par dana su dolazile poruke na TikTok da sam siromašna i da nemam novaca za Macbook Pro (to je među skupljim laptopima). Bilo mi je žao i malo sam se ljutila na mamu i tatu zato što su kupili „jeftin“ laptop. Roditeljima je bilo žao jer su ga platili pet tisuća kuna. Na kraju sam shvatila da neki ljudi nemaju novaca niti za taj laptop pa sam ipak bila zahvalna. Također sam prestala snimati TikTokove jer

sam to radila samo zbog drugih i jer je popularno. Počela sam više učiti i pronašla drugu zabavu u životu.

Nije dobro uvijek slušati druge i trebamo biti zahvalni na onome što imamo.

Učenica je svojim stripom (Slika 5) prikazala događaj u kojem se diskriminacija dogodila zbog marke laptopa koji su joj roditelji poklonili za rođendan. Kada ga je objavila na društvenoj mreži dobila je razne komentare na račun vrijednosti prijenosnog računala jer navodno nije skupocjen. Time je prikazana opterećenost mladima sa stvarima i koliko im je bitna cijena i marka predmeta koju oni ili tko drugi posjeduje. Vidljivo je i nasilje koje se odvija na društvenim mrežama na svakodnevnoj razini. Učenica je kroz strip objasnila događaj kroz scene omeđene ružičastom linijom: u prvoj sceni roditelji daruju laptop za rođendan, slijedi prikaz njenog uzbuđenja novim poklonom, u trećem kadru se nalazi krupni plan razgovora na društvenoj mreži koji je primjer *cyberbullyinga* gdje joj je netko napisao: „Pa što tvoji roditelji nisu čuli za iPhone, Siromašna si!“ .Situaciju je podijelila s majkom te joj se na nju požalila. To je prikazano u četvrtom kadru. Ritmičnost u likovnom radu postignuta je nizanjem jednakih kadrova u kojima se prikazala tema. Crnom pastelom obrubila je kadar u kojem se nalazi prikaz razgovora, oblačiće govora između sebe i svoje majke te naposljetku učenica izvlači i prikazuje pouku cijele ove situacije. Učenica ovaj problem rješava obraćajući se odrasloj osobi, roditelju ili učitelju. U ovom slučaju roditelj je predložio da ne sluša negativne komentare ili kritike na temelju vrijednosti predmeta. Slijedi prikaz nasmiješenog lica učenice nakon što je uz pomoć majke riješila problem i odlučila ne obraćati pažnju na tuđa mišljenja pogotovo ako ona nisu točna. Na kraju je poruka koju poručuje: „Nije bitno što drugi misle. Ne trebaš imati iPhone!“.

Slika 7, rad Učenice 5

Učenica 1 došla je jedan dan u školu obučena u ružičastu majicu. Svi su je vršnjaci čudno gledali te su joj dobacivali razne komentare. Učenici 1 nije bilo ugodno te je zbog toga otišla kući. Više se nikad nije pojavila u svojoj najdražoj majici. Ubuduće se samo oblačila onako kakvi su trendovi. Trebala je ne posustati u svom ukusu i oblačiti se onako kako se njoj sviđa! Stop nasilju!

Sljedeći plakat (Slika 6) istaknuo je vršnjačko nasilje zbog odjeće jedne učenice iz razreda. Autorica rada je kadrirala predmet zbog kojeg je došlo do nasilja – u ovom slučaju je to ružičasta majica. U nekoliko kadrova prikazala je ismijavanje kolegice iz razreda te njenu reakciju koja je bila da tu majicu više nikad ne nosi. Iako u vježbi nije napisala kako se ponijela u toj situaciji – promatrala sa strane ili se zauzela za kolegicu – njena poruka je da nije trebala podilaziti tuđem mišljenju i ukusu. Problem nasilja ovog događaja nije riješen u potpunosti, nego je učenica iz priče izbjegla daljnje zadirkivanje time što je prestala nositi odjevni predmet zbog kojeg je došlo do diskriminacije na temelju čega materijalnog. Učenica je na radu velikim slovima ispisala „Stop nasilju!“, a isto tako je zadovoljila formu plakata na radu. Na prvi pogled je vidljivo zbog čega je došlo do diskriminacije, a to postiže korištenjem plošnosti pozadine kadrova koje je obojala u dvije boje: žutu i plavu. Učenica ritmičnost postiže ponavljanjem

istog lika nekoliko puta te zanimljivom igrom kadriranja koje je označila zelenom bojom. Na radu su primijećeni šablonski prikazi kao linearan crtež oblaka.

Slika 7, rad Učenika 6

Moj prijatelj i ja smo pričali o igricama u razredu, ali on nije imao dovoljno dobar mobitel da snimi neke igrice. To su čuli neki članovi našeg razreda pa su nam prišli i počeli su zadirkivati mog prijatelja zbog njegovog mobitela. Mi se na njih nismo obazirali i samo smo otišli od njih.

Pouka je da ako se ne obazirete na one koji vas vrijeđaju oni će vas prestati vrijeđati zato što nikako ne reagirate.

Učenik je napisao događaj koji se dogodio njemu i njegovom prijatelju kada ih je nekoliko učenika iz razreda ismijavalo zbog marke i vrijednosti mobitela. U sredini plakata (Slika 7) učenik je predimencioniranjem naglasio mobilni telefon njegova prijatelja koji je star i vidno oštećen. Situacija se dogodila u razredu za vrijeme škole te su na ismijavanje reagirali ignoriranjem svojih kolega. Učenik to smatra dobrim načinom rješavanja problema te poručuje ako se ne obaziremo na one koji nas vrijeđaju da će nas ti isti prestati vrijeđati jer na taj način gube zanimanje. Na radu je kroz radnju stripa ispričana situacija. Prikazano je mjesto radnje,

skupina učenika koja se okupila oko dva učenika od kojeg jedan ismijava drugog zbog vrijednosti njegova mobitela. Učenik je na radu prikazao kako je ismijavanje rezultiralo fizičkim nasiljem tijekom naguravanja koje je prekinula učiteljica. Natpisom „Ne gledaj čovjeka materijalno, nego pogledaj koliko blista iznutra“ iznosi pouku svog stripa. Učenik je koristio boju i liniju za prikaz stripa. Linija je vidljiva u različitim okvirima kadrova, predmet u središtu (mobitel) učenik nije kadrirao jer je omeđen drugima.

Slika 8, rad Učenika 7

Jedan lik iz mog razreda je kupio fake Nike tenisice koje je ponio u školu i bio u njima cijeli dan. Kad je izašao iz škole učenici iz b razreda su to primijetili i počeli su se rugat kako ima fake tenisice i tako je počela svađa. Ja sam probao to zaustaviti i uspio sam i tako se svatko razišao doma. I nakon toga sljedećih dana su oni njega provocirali za te tenisice dok ih nije prestao nositi.

Nije lijepo rugati se nekom na osnovi materijalnih stvari ili financijskog stanja.

Sljedeći rad (Slika 8) opisuje učestalost zadirivanja koja se događa među učenicima zbog marke tenisica. Učenik stripom prepričava događaj u kojem je sudjelovao tako da je pokušao spriječiti maltretiranje zbog brenda obuće koju je nosio njegov kolega. Svojim radom poručuje natpisom „Nije lijepo rugati se nekome na osnovi materijalnih stvari ili financijskog stanja“ kojeg je naglasio kadriranjem u crvenu boju. Pozadinu je riješio kombiniranjem nekoliko tonova plave boje, dok se isključivo vodio crtežom kao početnim likovnim elementom kojeg je potom ispunjavao uljnom bojom.

Slika 9, rad Učenika 8

Učenik 1 je rekao da mi je majica ružna

Učeniče 1 prestani pola razreda je pisalo o tebi.

Rad (Slika 9) se ističe minimalističkim pristupom. Učenik je pretočio u crtež svoje iskustvo s verbalnim nasiljem na materijalističkoj osnovi. Velikim natpisom „STOP NASILJU NAD ODJEĆOM“ dodaje radu šaljivu notu, pritom misleći na zaustavljanje nasilja zbog odjeće koju netko nosi. U zadatku se obraća drugom učeniku iz razreda koji mu je iskazao nezadovoljstvo u izboru majice. Zadirivanje koje je iskusio riješio je prihvaćanjem tuđeg

mišljenja te ignoriranjem daljnjih komentara. Kroz dva kadra stripa je dočarao svoje iskustvo gdje je sebe i sugovornika prikazao kao crne siluete, jednostavnim dijalogom u dvije rečenice navodi ostale na svoje rješenje takve situacije gdje se pomirio s činjenicom negodovanja kolege iz razreda i tako ga negirao ne razmišljajući više o tome. Koristio se crnim linijskim crtežom, a ostatak rada je jednolično obojao četirima bojama.

Slika 10, rad Učenika 9

*Učenika 1 su zvali gej jer je nosio stopalice koje nose balerine.
Ne misli da je neko gej ako nosi balerinske stopalice*

Učenik iznosi događaj koji se dogodio za vrijeme nastave Tjelesne i zdravstvene kulture u kojemu su diskriminirali prijatelja zbog izgleda njegovih čarapa. Učenik je koncipirao svoj rad (Slika 10) po načelu stripa koji prenosi primjer i poruku neprihvatanja zbog izgleda predmeta ili odjeće. Ponavlja isti kadar ismijavanja u kojem su tri individue s pripadajućim oblačićem usklika *ha-ha!* Time se dobiva na ritmičnosti te obilježuje trajanje iste radnje, tj. učenik prikazuje ismijavanje dužeg vremenskog perioda. U stripu su nasilnici prestali nakon što su opomenuti. Učenik nije kombinirao različite veličine kadrova, teksta, a nije ni naglasio pouku ili predmet zbog kojeg je došlo do ismijavanja. Likovi stripa su čak obučeni u istu odjeću, što je možda povezano s opremom za predmet Tjelesne i zdravstvene kulture, a

fizičkog izgleda svejedno ostaju. Kadrovi se odvajaju ispunjavanjem različitih boja, dok je navedene komentare kadrirala linijskim okvirom. Učenica je napisala poruku „Svatko gradi svoj izgled po svojoj volji“ te time poručuje da se ukusi u modni izričaj i stil razlikuju te da ne treba suditi po vanjskom vizualnom identitetu. Njen problem ismijavanja se nije riješio te on još uvijek traje.

Slika 12, rad Učenika 11

Učenik 1 je na putu do škole susreo Učenika 2 (dečka iz razreda) koji je bio bogat te je uvijek imao najnovije modele mobitela te je volio vrijeđati učenike koji nisu bili kao oni. Učenik 2 je Učenika 1 krenuo vrijeđati zbog toga što nema najnoviji mobitel, nego stari. Učenik 1 se osjećao jako loše i zbog toga nije otišao u školu.

Nemojmo suditi osobu na temelju njezinog materijalnog stanja.

Tijekom vježbe učenik je napisao događaj dvojice učenika u kojem je Učenik 2 trpio vrijeđanje drugog učenika zbog modela mobitela kojeg je posjedovao. Rad (Slika 12) se sastoji od četiri kadra plave, žute, zelene i crvene boje. Pomoću kadrova jednakih veličina ta zasićenosti učenik je postigao ritam. U drugom kadru učenik je naglasio kontrast između izgleda dva mobitela u kojem je vidljivo da je drugi starijeg modela po tipkama. U trećoj sceni

prikazano je vrijeđanje učenika na materijalnoj osnovi što je rezultiralo nepogodovanjem drugog učenika, a istaknuto je šablonskim prikazom tužnog lica. Učenik svojim plakatom pokušava prenijeti negativno emocionalno stanje koje je rezultat vrijeđanja i ismijavanja. Na kraju priču zaključuje porukom „Nije važno materijalno bogatstvo“.

Slika 13, rad Učenice 12

Dječaka su ismijavali zbog tenisica koje se nikome nisu sviđele te su bile stare i zmazane. Dječaku nisu mogli omogućiti nove tenisice.

Ljude ne treba osuđivati po robi i obući koju nose jer nemaju svi novaca. Problem se mogao riješiti tako da se djeci objasni da nemaju svi novaca.

Rad je slične tematike kao prethodni, učenica se svojim radom (Slika 13) fokusirala na osjećaj tuge koji nastaje zbog učestalog diskriminiranja i komentiranja tuđih stilova oblačenja. U tri kadra je vidljiv kontrast atmosferičnosti koji se promijenio nakon scene uvreda zbog estetike tenisica. U prvom kadru je prikazala sreću, lijep dan i sretnog dječaka, iako je koristila šablone. Nakon ismijavanja, koje se nalazi u središnjem kadru, situacija se promijenila, zadnji kadar prikazuje veliku tugu te ružno i kišovito vrijeme. Vremenske prilike i nepogode je koristila kao metaforu za emocionalno stanje učenika nad kojim se vrši diskriminacija. Učenica

je na plakatu navela da nije bitno materijalno bogatstvo što je vrlo slično prethodnom radu. U vježbi je napisala da smatra kako bi se takve situacije manje događale ako bi se u školama učenike educiralo o toj temi.

Slika 14, rad Učenice 13

Dvije učenice su se svađale čiji mobitel je bolji, iPhone ili Samsung.

Problem bih riješila tako da ih pomirim i objasnim im da nije bitno tko kakav mobitel ima, što nosi, već kakav je. Također i sve to ovisi o tome koja osoba nešto više preferira.

Učenica je prikazala (Slika 14) svađu između dviju kolegica koja se dogodila zbog razlike operativnog sustava dvaju mobitela. U ovom slučaju nije problem izgled ili starost mobilnog uređaja kao što smo imali priliku do sada uočiti u učeničkim radovima. Kroz strip se situacija odvila tako da su se učenice posvađale te se prestale družiti međusobno. Pouka koju prenosi je da bismo trebali biti otvoreni prema različitosti ukusa i preferenci. Učenica je radnju izvela korištenjem boje, a linijom je nacrtala mobilne telefone zbog kojeg je došlo do sukoba

te oblačiće dijalog između dviju učenica. Ritmom možemo povezati četiri kadra jednakih elemenata koji se ponavljaju.

Slika 15, rad Učenice 14

Skupina učenika se smijala jednoj djevojci jer nije nosila markiranu odjeću i nisu bili sretni s tim. Jednom ju je neko obranio. I oni su ostali sretni prijatelji na kraju.

Ne smije se rugati nekome tko nema markiranu odjeću.

Diskriminacija se u ovom slučaju dogodila zbog marke i vrijednosti odjeće. Rad (Slika 15) prikazuje nekoliko likova koji posjeduju markiranu odjeću, a zbog toga su nasilni prema liku u crvenoj majici. Cijela format papira ispunjen je različitim simbolima i oblicima stvarajući osjećaj zatrpanosti, meteža te pritiska koji mladi imaju zbog utjecaja i diskriminacije vršnjaka. Na prvi pogled se čini da učenica nije koristila kadrove u svome radu, no cijeli plakat je podijelila u četiri dijela različitim bojama pozadine. Likove i elemente je nacrtala crnom pastelom koje je potom popunjavala bojama tako ispunivši cijeli format. Zapisala je pouku da se ne smije rugati nekome tko nema markiranu odjeću, misleći pritom da bi to trebalo biti jedna od etičkih stvari koje se uče odmalena.

4.4. Ostali tekstovi uvodnog zadatka

Ostali radovi učenika koji su se bavili diskriminacijom i zlostavljanjem zbog odjeće/obuće:

Slika 16, rad Učenice 15

Nije me toliko povrijedilo jer sam poslije bila uvjerena da je loša kombinacija, nego me uvrijedilo da su mi dvije od najboljih prijateljica prigovarale na moj odabir odjeće. Ja sam taj dan došla u školu i odmah rekla da mi nije bitno što drugi imaju reći na moj odabir. Već mi je sam dolazak u školu tako obučena bio težak. Čim su me vidjele počele su se žaliti kako loše izgleda i odmah su počele davati prijedloge kako se obući. Poslije sam se ponašala kao da me to nije povrijedilo.

Inače ne dolazim u školu sa drastičnom odjećom. Uvijek nosim jednaku odjeću jer se brinem što će neki misliti, ali jako me pogodilo. Ne bismo trebali osuđivati po odabiru odjeće.

Slika 17, rad Učenice 16

U mojem razredu se svaki učenik različito oblači. Dečki se oblače više sportsko, a pošto su cure dosta djetinjaste oblače se većinom u „dječju“ odjeću. Meni osobno to ne smeta zato jer svatko nosi što hoće i što mu se sviđa, ali na primjer ja se nikada ne bih obukla kao curica u 1. razredu osnovne škole. Mislim da bi se već trebale početi ponašati u skladu sa svojim godinama.

Svi se oblače onako kako žele, a s druge strane ostali također mogu imati i iznijeti svoje mišljenje.

Slika 18, rad Učenice 17

U današnje vrijeme mnoga djeca su diskriminirana, ismijavana zbog odjevnog predmeta koji nose, kao i zbog drugačijih interesa.

Ne možeš maslačku reći: „Budi ruža.“

Slika 19, rad Učenice 18

Učenica 1 je diskriminirala učenicu 2 zbog njenih starih i potrganih tenisica. Tenisice su bile stare tenisice majke učenice 2, nisu bile markirane. Učenica 1 se nije htjela igrati sa učenicom 2 i stalno ju je zezala zbog toga. Učenica 2 se osjećala tužno i neprihvaćeno zbog tog,

Učenica 1 ne smije diskriminirati učenicu 2. Učenica 2 se može obratiti svome roditelju, profesoru i sl. Za pomoć, a učenicu 1 trebaju naučiti da to nije uredu.

Bitno je srce, a ne materijalnost.

Slika 20, rad Učenice 19

Kad sam šetala Trgom bana Josipa Jelačića, tri dečka su kritizirali dvije cure jer se ne šminkaju, ne oblače se kao sve ostale i jer ne koriste mobitele previše. Mog prijatelja su kritizirali jer ne koristi Instagram i Snapchat. Ne treba nam tehnologija za prijateljstvo. Tehnologija je danas osnova za život, ali ona ne ovisi o prijateljstvu ni stilu oblačenja/trenda.

Slika 21, rad Učenika 20

Dječak Učenik 1 je došao u školu te ga je Učenik 2 uvrijedio na temelju izgleda i kako se oblačio. Bio je povrijeđen pa je bio tih ostatak dana. No kasnije je shvatio da je mišljenje tog drugog dječaka nebitno te da se ne bi morao obazirati. To mu je predložio prijatelj Učenik 3.

Ne smijemo nikoga vrijeđati na bilo kakvoj osnovi niti bi se trebali obazirati na nečije mišljenje.

Slika 22, rad Učenice 21

*Ljudi iz razreda su diskriminirali moju prijateljicu jer je obukla šarenu majicu.
Ne bi trebali diskriminirati ljude zbog odjeće.*

Slika 23, rad Učenika 22

*Drugi učenici su me osuđivali zbog toga što volim nositi košulje, iako to danas nije baš moderno. Nisam se na to toliko obazirao.
To što nije moderno, ne znači da nije dobro.*

Radovi učenika koji su se bavili diskriminacijom i zlostavljanjem zbog informatičke opreme (mobitel), ručnog sata i ostalo:

Slika 24, rad Učenika 23

Jedan dečko iz druge škole bio je ismijan jer nema mobitel kao drugi. Izrugivali su ga zato što je imao Noki mobitel, a svi ostali su imali mobitele poput iPhonea, Samsunga ili Huawei koji bi koštali preko par tisuća kuna. Dječak se jako osjećao tužno i izgubio je volju da ide u školu. Jedan profesor je vidio kako ga vrijeđaju pa se odlučio umiješati i riješiti problem. Taj profesor je rekao glavnim zlostavljačima da ne smiju vrijeđati dječaka koji ima loši mobitel. Taj je profesor na kraju riješio problem

Pouka ove priče je da ne smijemo izdvojiti pojedince iz društva na temelju nebitnih stvari.

Slika 25, rad Učenika 24

Dva dečka su se svađala o tome čiji je sat skuplji i bolji. Ako bih ja bila ta osoba, ja bih ignorirala drugu osobu. Osoba bi vjerojatno ubrzo odustala od raspravljanja. Da nisam jedna od osoba, ne bih se miješala.

Ne miješaj se u tuđa posla :)

Slika 26, rad Učenika 25

Jednog dana jedan je učenik došao u školu s lažnim Rolexom i to je glavni nasilnik primijetio. Počeo ga je izrugivati i ismijavati zbog toga i tom učeniku nije bilo ugodno. Na sreću, uspio sam ih razdvojiti i spriječiti katastrofu. Ljude se ne smije osuđivati na temelju njihovih materijalnih ili financijskih obilježja.

5. RASPRAVA

Na istraživačko pitanje *Jesu li se učenici suočili s diskriminacijom na materijalnoj osnovi u školi ili razredu?* odgovoreno je anketnim dijelom istraživanja i dobiveni rezultati su utvrđeni tako da se 21 učenik suočio s diskriminacijom na materijalnoj osnovi, dok ih je 17 bilo ismijano od strane svojih kolega iz razreda zbog obuće, odjeće ili informatičke opreme. Taj podatak govori da je 24–30% ispitanih bilo diskriminirano od strane svog vršnjaka. Iako su ove dvije tvrdnje vrlo slične, ipak se razlikuju po sudionicima koji su diskriminirali, to jest – je li nasilje vršeno od strane pojedinca iz razreda ili škole.

U anketi je 12 učenika u određenoj je mjeri (stavovi osim „Uopće se ne slažem“) označilo da se učenici različitih financijskih situacija ne druže zajedno te njih čak 27-ero da je u razredu vidljiva razlika učenika drugačijih financijskih mogućnosti, dok za obje tvrdnje ukupno 18 učenika nije imalo određeni stav ili tvrdnju nisu mogli procijeniti. Od ukupno 69 učenika svih četiriju razreda, da se u razredu diskriminira zbog cijene ili marke predmeta koju netko posjeduje, 10 učenika nije označilo stav „Uopće se ne slažem“ te njih 17-ero za diskriminaciju na područje cijele škole, dok ukupno 17 pojedinaca nije moglo procijeniti.

Sljedeći rezultati analize odgovaraju na istraživačko pitanje „Koliko su učenici opterećeni materijalnim i koliko ih to određuje?“. Jedna od tvrdnji jest da se učenik nije htio družiti s nekim tko ne posjeduje predmete visoke cijene i kvalitete, na koju je 18 učenika odgovorilo potvrdno u određenoj mjeri. Broj ispitanika koji su odgovorili, u pojedinoj količini, da su pratili najnovije trendove je 55 učenika što govori da u velikoj mjeri učenici polaze za trendovima koji teže za pretjeranim konzumerizmom i poticanjem kupnje skupih brendova. Čak 33 učenika je odgovorilo da im je u nekom postotku važna cijena i marka predmeta koju posjeduju, a njih čak 46 poželjelo je najnoviju informatičku opremu. Od 69 učenika njih je 9 označilo da im je bila važna cijena ili brand stvari njihovih prijatelja, kao što je isto tako 9 učenika odgovorilo da prijatelje biraju i druže se s njima ovisno o kvaliteti njihove obuće i odjeće.

Bilo koji oblik nasilja koji je nastao zbog vrijednosti predmeta nikada ne podržava čak 64 učenika, no tijekom ismijavanja kolege iz razreda 36 učenika nikada, rijetko ili ponekad pokušava razriješiti problem, a njih 58 (od 69) označilo da nikada nisu ismijavali svoje kolege zbog njihove obuće, odjeće ili informatičke opreme. Naglasak je također da se u anketi determiniralo 12 učenika koji se samo djelomično ne slažu s tvrdnjom da učenici financijski stabilnije situacije diskriminiraju druge učenike te 19 učenika koji se djelomično slažu ili ne slažu da su učenici slabijeg imovinskog stanja meta vršnjačkog nasilja. Djelomično neslaganje

s hipotezom nalaže da se takve situacije događaju u manjoj mjeri ili vrlo rijetko, što ne znači da se nikada nije dogodilo te da ne postoje učenici koji su žrtve diskriminacije i nasilja na temelju materijalističkih vrijednosti, zbog cijene, marke ili starosti predmeta koje posjeduju.

Rezultati dobiveni istraživanjem realizirani su pomoću ankete, uvodnog zadatka i analizom radova, kao i komunikacijom tijekom procesa izrade radova. Istraživanje je odgovorilo na tri postavljena pitanja. Tijekom analize ankete primijećeno je da treba obratiti pozornost na ostale stavove koji su bili zastupljeni kod manjeg postotka razreda. Na pitanje „Jesu li se učenici suočili s diskriminacijom na materijalnoj osnovi u školi ili razredu?“ odgovor je potvrđan u velikom broju (60 od 69 učenika), a situacije te prirode događaju se na svakodnevnoj razini. Analizom rezultata ankete zadatak je bio utvrditi stupanj diskriminacije s kojim se učenici suočavaju u školi, kao i vlastito opterećenje materijalnim te mjeru koliko misle da ih materijalni predmeti određuju. Prva tvrdnja anketnog istraživanja „Odjeća koju moje kolege iz razreda nose odražava njihovu vrijednost kao osobu“ uglavnom je odgovorila na ovo pitanje te potiče na razmišljanje zbog udjela učenika (33%) koji nisu označili tvrdnju „Uopće se ne slažem“. Gledano na taj način, broj ispitanika koji dijele takvo mišljenje je trećina ukupnog broja učenika. Uzevši u obzir da određeni dio učenika nije svjestan svojih postupaka diskriminacije na osnovi materijalnog što je moguće primijetiti u tekstovima uvodnog zadatka. Također, u obzir valja uzeti i neiskrenost tijekom ispunjavanja anketnog listića. Udio diskriminacije zbog cijene i marke predmeta se mijenja na razini razreda i cijele škole gdje se postotak učenika koji se uopće ne slažu s tvrdnjom smanjuje s 82% (razred) na 52% (škola). Ispitanici koji su u anketi označili da se nikada nisu suočili s diskriminacijom iznosi 70% od ukupnog broja, iako po tekstovima vježbe velika većina učenika nije imalo problema s iznošenjem događaja u kojem su oni sami prisustvovali.

Tvrdnjom „Suočio/la sam se sa diskriminacijom na materijalnoj osnovi“ poistovjetilo se 30% učenika što bi značilo da ju je trećina učenika iskusila. U anketi se nadalje istražuje postotak učenika koji su sami ismijavali kolege iz razreda zbog njihove obuće, odjeće ili informatičke opreme što čini 16% ispitanika, dok broj ismijanih iznosi 22%. Na pitanje „Koliko su učenici opterećeni materijalnim i koliko ih to određuje?“ možemo odgovoriti s nekoliko tvrdnji ankete koje glase: *Ne poželim se družiti s nekim tko ne posjeduje predmete visoke cijene i kvalitete* s kojom se nikako ne slaže samo 75% ispitanika; *Važna mi je cijena i marka stvari koje posjedujem* za koju je „Nikada“ označilo tek 52%. Učenici koji nisu označili „Nikada“ za sljedeće tvrdnje *Bitna je cijena ili marka predmeta mojih prijatelja* i *Prijatelje biram ovisno o kvaliteti njihove odjeće ili obuće* za obje iznose 13%. Opterećenost materijalnim vidljiva je u

tvrdnjama *Pratim najnovije trendove i Uvijek poželim najnoviju informatičku opremu* čiji su rezultati podjednaki.

Analizom učeničkih radova odgovoreno je na treće istraživačko pitanje „Odražava li se u likovnim radovima učenika materijalna nejednakost?“, čineći ga važećim ili istinitim. Učenici su prikazivali situacije koje se temelje na vlastitom iskustvu ili događaju kojem su prisustvovali u razredu ili školi. Iako je u anketnom ispitivanju većina učenika tvrdila da se nisu susreli s diskriminacijom, što je u suprotnosti s tekstovima vježbe i radovima učenika, te na ovako postignute rezultate treba gledati s odmakom jer po pisanom zadatku koji su učenici rješavali vidljivo je kako određen broj njih nije svjestan da su i sami vlastitim postupcima diskriminatorni.

Prema razgovoru s učenicima tijekom izrade likovnog rada, verbalno nasilje je vrlo često u školi, pogotovo ismijavanje zbog stila oblačenja. Mnogim učenicima je to bila intimna tema te su se bojali iznijeti probleme zbog straha od daljnjeg ismijavanja. Od nekolicine učenika se moglo čuti da imaju pravo iznijeti svoje mišljenje te da svatko ima različit ukus, ne sagledavajući negativan aspekt koje iznošenje mišljenja na račun odjeće, obuće ili informatičke opreme ima na drugu osobu. *Što ako nam se stvarno ne sviđaju tuđe tenisice?* bilo je jedno od pitanja koje je učenica postavila na početku zadatka, ne uzimajući u obzir tuđe osjećaje, bez svijesti da na taj način vrše verbalno nasilje što tvori postojeći problem. Jako malo učenika koji su metama nasilja obraća se starijoj osobi, roditeljima ili učiteljima te rješenje nalaze u ignoriranju nasilnika, a velik broj njih brine o reakciji vršnjaka na odjeću koju nose, pritom podilazeći tuđim mišljenjima te zbog straha od vrijeđanja izbjegavaju odudarati od drugih.

Svoje likovne radove učenici nisu rado predstavljali, odnosno nisu detaljnije ulazili u problem. Ova tema rada svakodnevni je problem s kojim se suočavaju mladi ljudi. Individualni oblik rada učenike je potaknuo na samostalno razmišljanje, utvrđivanje problema i njenog rješavanja, no radovi su manjeg formata (A3). Učenici su ozbiljno pristupili zadatku te su sami radovi zadovoljavajući.

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na različite stavove teoretičara, neki smatraju kako je društvena nejednakost na materijalnoj osnovi potrebna kako bi ono moglo uredno funkcionirati. Nejednakost društva primarno je u prošlosti proizlazilo od različitih poslova, funkcija i društvenih uloga koje je pojedinac imao. Samim time, neke uloge su uz sebe vezale viši stupanj moći i prestiža od drugih uloga. Ovaj pristup možemo povezati i s današnjim suvremenim svijetom u kojem svaki pojedinac ima svoju društvenu ulogu, a s njome dolazi i razlika na temelju materijalne osnove. S druge strane, postoje autori koji smatraju kako različitost pojedinaca unutar društva ne mora označavati rangiranje moći. Smatraju kako nejednakost u različitim ulogama i funkcijama društva ne mora nužno voditi u materijalnu u klasnu raspodjelu. Jedno je sigurno, materijalizam kao fenomen društva koji je prisutan kroz cijelo naše postojanje i koji je inkorporiran u cjelokupni svjetonazor svih pojedinaca, gradi se u najranijoj dobi. Već učenici osnovnih škola, prilikom stvaranja osobnih uvjerenja i mišljenja, imaju vlastiti stav prema materijalnom. Često se materijalizam gradi preko obiteljskog odgoja, no ne smijemo zanemariti i utjecaj vršnjaka te masovnih medija. Mediji imaju izuzetan značaj prilikom gradnje slike o sebi, usporedbe s drugima i prilikom poimanja onoga što maloljetna osoba želi posjedovati u materijalnom smislu. Istraživanje je također prikazalo važnost kreativnog izražavanja stavova o temi društvene nejednakosti i materijalne diskriminacije te potrebe da se kroz nastavnu preusmjeri pažnja s materijalnog kroz poticanje osobnosti, izražavanja vlastitog „ja“ i njegovanja različitosti svakog učenika kao člana zajednice.

Tijekom istraživanja potaknulo se na suzbijanje diskriminacije i negativnog utjecaja okoline. Iako učenici ne žele govoriti o materijalnoj diskriminaciji, ili je nisu svjesni, prilikom likovnog izražavanja svakako vidimo utjecaj materijalizma na svakodnevni život učenika. Time je postignuta svrha rada da kroz osobno iskustvo učenici osvijeste problem vršnjačkog nasilja zbog materijalnog te ukazati na negativne posljedice materijalizma. Da se tema obrađuje kroz više nastavnih sati, učenici bi bili iskreniji u pristupu rada ili se temi diskriminacije na materijalnoj osnovi moglo pristupiti kroz više metodičkih zadataka koje bi dale povoljnije i točnije rezultate. Nakon samostalnih radova, ubuduće bi se učenici mogli podijeliti u grupe te zajedničkim iskustvom izraditi plakat većeg formata. Također, propušeno je da učenici nakon ankete, te nakon iznošenja svojih iskustava, bi trebali sami biti u mogućnosti nalaziti primjere diskriminacije (zbog odjeće, obuće ili informatičke opreme) na društvenim mrežama da se uvjere koliko je negativna i česta pojava, čime bi se pokrio i vrlo čest *cyberbullying*.

Materijalna diskriminacija izuzetno je važna tema o kojoj se malo govori i piše, pogotovo među mlađim uzrastima. Učenike kroz stvaralaštvo trebamo osvijestiti kako postoje značajnije stvari od materijalnog imanja, kako ne smiju biti diskriminirani na temelju izgleda, načina oblačenja ili robnih marki koje posjeduju. U daljnjem radu valjalo bi istražiti razinu kritičkog razmišljanja učenika na svijet oko sebe. Koliko masovni mediji i drugi vizualni podražaji iskrivljuju sliku stvarnosti i mogu li učenici prepoznati taj oblik manipulacije u sklopu popularne kulture. Dodatno, kroz nastavni program Likovne kulture i međupredmetnih tema valjalo bi razvijati učenikov osjećaj vrijednosti te iskazivanje vlastitih emocija kroz kreativno izražavanje. Poticanjem diskusije i dijaloga na nastavi možemo utjecati na stvaranje ne samo kritičkog razmišljanja, već i na stvaranje zajedništva, solidarnosti i razumijevanja. Kroz oplemenjivanje kurikuluma učenici imaju priliku potaknuti kreativno iskazivanje vlastitih stajališta i emocija, slušati, razumjeti i prihvatiti tuđa stajališta, ali i doprinijeti smanjenju društvenih razlika među sobom kroz poticanje pozitivnog i motivirajućeg okruženja.

Zaključno, umjetnost je jedna od grana u kojoj učenici imaju priliku pronaći sebe, detaljnije upoznavajući i testirajući svoj unutarnji prosperitet, svoje talente, snage i kvalitete. Umjetnost u svakom kontekstu cijeni različitost i ne osuđuje. Bez obzira na materijalne razlike u sklopu umjetnosti i kreativnog rada učenici imaju priliku iznijeti svoje emocije, svoje stavove, strahove, želje – bez osuđivanja. I najvažnije – imaju priliku biti različiti, biti svoji.

7. PRILOZI

Anketa o socijalnim razlikama učenika osnovne škole

1.) Nakon pročitane tvrdnje zacrnite kružić (●) s obzirom na navedeni broj.

1- Uopće se ne slažem, 2- Djelomično se ne slažem, 3- Ne mogu procijeniti,

4- Djelomično se slažem, 5- U potpunosti se slažem

TVRDNJE:	1	2	3	4	5
Odjeća koju moje kolege iz razreda nose odražava njihovu vrijednost kao osobu.	☐	☐	☐	☐	☐
Učenici različitih financijskih situacija ne družu se zajedno.	☐	☐	☐	☐	☐
U razredu je vidljiva razlika učenika različite financijske situacije.	☐	☐	☐	☐	☐
Nasilje na temelju materijalne osnove je uredu.	☐	☐	☐	☐	☐
U razredu se diskriminira zbog cijene ili marke predmeta.	☐	☐	☐	☐	☐
U cijeloj osnovnoj školi se diskriminira zbog cijene ili marke predmeta koju netko posjeduje.	☐	☐	☐	☐	☐
Učenici koji su financijski stabilniji diskriminiraju druge učenike.	☐	☐	☐	☐	☐
Učenici slabijeg imovinskog stanja su meta nasilja.	☐	☐	☐	☐	☐
Nasilje u mojoj osnovnoj školi/ razredu je većinom verbalne prirode.	☐	☐	☐	☐	☐
Nasilje u mojoj osnovnoj školi/razredu je većinom fizičke prirode.	☐	☐	☐	☐	☐

2.) Nakon pročitane tvrdnje zacrnite kružić (●) s obzirom na navedeni broj.

1 - Nikada, 2 - Rijetko, 3 - Ponekad, 4 - Često, 5 - Vrlo često

TVRDNJE:	1	2	3	4	5
Suočio/la sam se sa diskriminacijom na materijalnoj osnovi.	☐	☐	☐	☐	☐
Ismijavao/la sam kolege iz razreda zbog njihove obuće, odjeće ili informatičke opreme (mobiteli).	☐	☐	☐	☐	☐
Bio/la sam ismijavan/a sa strane svojih kolega iz razreda zbog svoje obuće, odjeće ili informatičke opreme (mobiteli).	☐	☐	☐	☐	☐
Podržavam bilo koji oblik nasilja koji je nastao zbog vrijednosti predmeta mojih kolega.	☐	☐	☐	☐	☐
Tijekom ismijavanja kolege iz razreda pokušavam razriješiti problem.	☐	☐	☐	☐	☐
Moji prijatelji koriste skupe mobitele i informatičku opremu.	☐	☐	☐	☐	☐
Ne poželim se družiti s nekim tko ne posjeduje predmete visoke cijene i kvalitete.	☐	☐	☐	☐	☐
Pratim najnovije trendove.	☐	☐	☐	☐	☐
Važna mi je cijena i marka stvari koje posjedujem.	☐	☐	☐	☐	☐
Uvijek poželim najnoviju informatičku opremu.	☐	☐	☐	☐	☐
Bitna je cijena ili marka predmeta mojih prijatelja.	☐	☐	☐	☐	☐
Prijatelje biram ovisno o kvaliteti njihove odjeće ili obuće.	☐	☐	☐	☐	☐

Radni listić zadatka 1

PREDMET

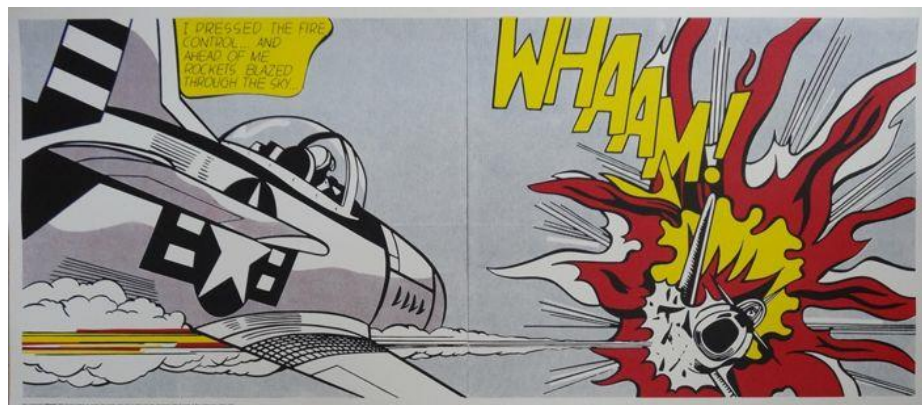
--

PRIČA

FRAZA

Radni listić zadatka 2

1. Usporedi stripove: nabroji sličnosti i razlike.

Priprema za nastavni sat

Ime i prezime studenta: Matea Šiprak

Škola: OŠ August Šenoa

Razredni odjel: 8. razred

Školska godina: 2020. / 2021.

Dan izvedbe: 18.02.2021.

Priprema za nastavni sat:

Naziv NT/J: Odnos slike i teksta

Iz nastavne cjeline/teme: Plošno oblikovanje / 2D

Tip sata: obrada novog nastavnog sadržaja

I. CILJ I SHODI UČENJA U NASTAVNOJ JEDINICI (znanja, vještine i stavovi)

Odgojno-obrazovni cilj nastavnog sata: Naučiti učenike oblikovati likovni rad principom odnosa slike i teksta te kadriranjem kojim ukazuju na prijedlog rješenja društvenog problema.

ISHODI UČENJA (postignuća učenika/kopetencije/znanje, vještine vrijednosti i stavovi)

Učenik će moći:

Primijeniti različite načine kadriranja u svom likovnom radu.

Upotrijebiti različite odnose slike i teksta u svom likovnom radu.

Ukazati na prijedlog rješenja društvenog problema kroz vlastiti likovni rad.

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI O NASTAVNOJ JEDINICI

Etape nastavnog sata :	<ol style="list-style-type: none"> 1. Šire istraživanje 5 min. 2. Fokusirano istraživanje 8 min. 3. Ponavljanje 2 min. 4. Realizacija ideje, npr. praktični rad učenika/ individualno i poticaj/učitelj 55 min. 5. Analiza i vrednovanje ostvarenih likovnih radova 15 min.
Likovno područje:	Plošno oblikovanje / 2D
Nastavna tema:	Odnos slike i teksta
Ključni pojmovi:	Kadar, kadrirati, strip
Likovni elementi:	boja, linija
Elementi gradnje likovne sintakse:	ritam
Likovni motiv:	Plakat u formi stripa koji prikazuje problem diskriminacije i rješenje tog društvenog problemima.
Likovni problem:	Ritmom linija i boja prikazati odnos slike i teksta u stripu
Likovno tehnička sredstva:	papir, uljne pastele

Likovno-umjetnička djela vezana uz nastavnu jedinicu:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Charles Burns, <i>Crna rupa</i> 2. Nedjeljko Dragić, <i>Tupko</i> 3. Roy Lichtenstein, <i>Whaam!</i>, 4. Keith Haring, <i>Retrospect</i> 5. Jean-Michel Basquiat, <i>Zydeco</i>
Oblici rada:	<p>sociološki oblik rada: rad u grupi</p> <p>psihološki oblik rada: po zamišljanju</p>
Metode rada:	<p>Verbalne: dijaloška metoda, metoda analize i sinteze</p> <p>Vizualne: praktični rad</p>
Mediji (nastavna sredstva i pomagala):	PC računalo, projektor, PowerPoint prezentacija
Korelacija:	<p>Hrvatski jezik</p> <p>Nastavno područje: <u>Medijska kultura</u></p> <p>1. <i>Scenarij, knjiga snimanja</i></p> <p>Ključni pojmovi: scenarij, knjiga snimanja, redatelj.</p> <p>Obrazovna postignuća: razlikovati scenarij i knjigu snimanja; uočiti ulogu redatelja.</p> <p>Geografija</p> <p>Izborna tema</p> <p>2. <i>Stanovništvo zavičaja</i></p> <p>/</p>
Literatura:	<p>a) Za učenike (udžbenici, priručnici i drugi izvori znanja):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. udžbenik za likovnu kulturu <i>POGLED, POTEZ 8</i>, autori: Ana Šobat, Martina Kosec, Jurana Linarić, Emina Mijatović, Zdenka Bilušić, Dijana Nazor; Nakladnik: PROFIL 2. udžbenik hrvatskoga jezika <i>HRVATSKA KRIJESNICA 8</i>, autori: Mirjana Jukić, Meri Juričev Dumpavlov, Slavica Kovač; Nakladnik: LJEVAK 2. udžbenik za geografiju <i>GEA 4</i>, autor: Igor Tišma; Nakladnik: ŠK
	<p>b) Za nastavnika (stručno-znanstvena, metodička, pedagoška, psihološka):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOS, 2006.

III. RAZRADA NASTAVNOG SATA («SCENARIJ»)

(Detaljna razrada sata – «scenarij» nastavnog procesa. Ovdje se detaljno razrađuje sat onako kako će se izvesti: pritom se ne preporučava sadržaj, već naznačuju načini učenja i poučavanja. Treba odrediti ne samo što će raditi nastavnik, već i što će raditi učenici: nastavnik osmišljava, oblikuje, priprema i organizira situacije učenja prikladne predmetu, kao i učeničke aktivnosti relevantne za usvajanje znanja i vještina.)

3

ETAPE NASTAVNOG SATA	UČITELJ	UČENIK	OBlici RADA	METODE RADA	NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA
1. ŠIRE ISTRAŽIVANJE 10 min 1.1. Priprema	-prije početka sata studentica organizira razred i priprema radne materijale -predstavlja se učenicima <i>Dobar dan. Ja sam Matea Šiprak, studentica Likovne akademije. Danas ću uz vašu pomoć održati sat likovne kulture. Za početak ćete riješiti anketu koja će vas usmjeriti prema temi kojom se danas bavimo.</i>	-učenici sjedaju na svoja mjesta	- frontalan rad		
1.2 Ponavljanje, usmjeravanje pažnje i motivacija za nast. sadržaj (npr. kreativna igra pomoću koje se otkriva problem na široj razini)	-dijeli anketne listiće učenicima -motivira učenike, otkriva problem na široj razini igrom Alias Sada ćete u paru zaigrati igru Alias u kojoj morate objasniti pojam bez korištenja korijena riječi. Igrate zajedno s parom iz klupe te svatko mora objasniti 4 pojma. Pojmovi: Diskriminacija, predrasude, socijalne razlike, nasilje Materijalisti, nejednakost, stereotip, osuđivanje	-ispunjavaju anketne listiće -razmišljaju o odgovorima -igraju kreativnu igru Alias -upoznaju se s pojmovima -svojim riječima definiraju pojmove u igri -objasnjavaju pojmove paru iz klupe	- individualni rad -rad u paru	- razgovor	

<p>2. FOKUSIRANO ISTRAŽIVANJE 10 min</p> <p>2.1..... (povezivanje otkrivenog problema s nastavnim sadržajem, pomoću umjetničkog djela i primjera iz svakodnevnog života)</p>	<p>- zadaje uvodni zadatak -dijeli papire za zadatak</p> <p>Zadatak je da se prisjetite diskriminacije na materijalnoj osnovi koju ste sami osjetili ili ste joj prisustvovali i osmislite kratku situaciju (priču) u kojoj je problem vidljiv i riješen. U zadatku će biti naglašena poruka (pouka priče) te predmet zbog kojeg je došlo do diskriminacije.</p> <p>Na podijeljenim papirima se nalazi pravokutnik gdje će te nacrtati predmet (zbog kojeg je došlo do diskriminacije) i linije u koje zapisujete priču te na kraju fraza tj. zaključak. Za zadatak imate 5 minuta. Tko će ponoviti zadatak?</p> <p>-na prezentaciji prikazuje tekst uvodnog zadatka</p> <p>-prilazi učenicima</p> <p>-odgovara na postavljena i nejasna pitanja</p>	<p>-razmišljaju o društvenim problemima i zapisuju one koje su primijetili</p> <p>-prisjećaju se diskriminacija na materijalnoj osnovi</p> <p>-promišljaju o predrasudama koje su doživjeli</p>	<p>- individualni rad</p>	<p>- razgovor</p> <p>- rad s materijalima</p> <p>- Istraživačka Igra</p>	
<p>2.2. Analiza likovno-umjetničkog djela i fotografija</p>	<p>-dolazi do ključnog pojma strip</p> <p>Radnja priče koju ste osmislili bi se mogla prenijeti u likovno djelo stripom, što je slijed crteža kojim se prenosi neka priča.</p> <p>-proziva učenika da zapiše pojam <u>strip</u> na ploču</p>	<p>-dolaze do ključnog pojma strip</p> <p>-zapisuje pojam na ploču</p>	<p>- individualni rad</p> <p>-frontalni rad</p>	<p>- razgovor</p> <p>- rad s ilustrativnim materijalima/vizualnim izvorima</p> <p>-usmeno izlaganje</p>	<p>- powerpoint prezentacija</p> <p>-računalo, projektor</p> <p>- reprodukcija likovno-umjetničkog djela</p>

	<p>-na prezentaciji prikazuje reprodukcije likovnih djela:</p> <p>Roy Lichtenstein, <i>Whaam!</i> Nedjeljko Dragić, <i>Tupko</i> Keith Haring, <i>Retrospect</i> Jean-Michel Basquiat, <i>Zydeco</i></p> <p>-pomoću reprodukcija na prezentaciji učenike navodi na ključne pojmove</p> <p><i>Vaš sjedeći zadatak je da dobro promotrite sjedeće reprodukcije te da ih usporedite, tj da navedete što više sličnosti i razlika.</i></p> <p><i>Obratite pažnju na boju, liniju te ritam. Zajedno u paru raspravite o vidljivim sličnostima i razlikama.</i></p> <p><i>Koje su sličnosti, a koje razlike među reprodukcijama?</i></p>	<p>-promatraju reprodukcije i odgovaraju na pitanja</p> <p>- znanje koriste na primjerima</p> <p>- navode sličnosti i razlike u paru</p> <p><i>Boje i ritam su najizraženiji na radu Retrospect, gdje su korištene jarke boje i biz ritam je postignut uzastopnim kadrovima. Na stripu Tupko, koji je bez boje, korištena je samo linija kao likovni element.</i></p> <p><i>Vidljiv je kontrast toplih i hladnih boja te suprotnost boje i neboje.</i></p> <p><i>Stripovi su ili cijeli u kadrovima, ili dva kadra omeđuju treći ili se slika sastoji od nekoliko scena koje su slobodne...</i></p>	<p>-rad u paru</p>	<p>-ploča</p>
<p>-pitanjima se dotiče ključne riječi <u>kadar</u> stripa</p> <p><i>Kako su prikazane scene, u što su smješteni crteži? Kako bi još nazvali tu uokvirenu scenu?</i></p> <p>-proziva učenika da zapiše pojam kadar na ploču</p>	<p>-razmišljaju i objašnjavaju ključni pojam <u>kadar</u></p> <p><i>Crteži su uokvireni u kvadrate, pravokutnike.. Priča se razvija kroz kadrove stripa. To je kadar stripa.</i></p>			

	<p>-dolazi do ključnog pojma kadrirati Kako bi se zvao taj postupak smještanja scene u kadar? Što ste vi napravili odabranom predmetu na listiću kojeg ste grupno ispunjavali?</p> <p>-proziva učenika da zapiše pojam kadrirati na ploču Kako je organiziran tekst? Koja je razlika oblika govora? Kada autor koristi određeni oblik? -na prezentaciji je označena tema nastavnog sata Odnos slike i teksta</p>	<p>-otkrivaju ključni pojam kadrirati Predmet smo smjestili u kadar, tj. kadrirali smo ga.</p> <p>-zapisuje pojam na ploču Tekst je smješten u oblačiće. Oni su različitim okvira, različiti su po svom obliku: jedan je šiljati, dok su ostali obli. Različiti se oblačići koriste pri korištenju drugačijeg tona govora...</p>		
<p>2.3. Najava zadatka (povezivanje nastavnog sadržaja s odgojnom tematikom šireg problema iz uvodnog dijela sata)</p>	<p>-predstavlja likovni zadatak Vaš sljedeći zadatak je da izradite plakat u formi stripa koristeći priču koju ste osmislili na početku sata. Kadrom naglašavate bitno na plakatu, npr. predmet koji ste odabrali ili poruku. Rad izrađujete u samostalno tehnikom uljnih pastela papiru na kojem ćete odnosom slike i teksta koristiti boju, liniju te ritam. Plakat treba imati vidljiv problem i kako se taj problem riješio kroz radnju. Prijetite se da cijeli papir treba biti ispunjen, uljnim se pastelama silka s dovoljnim pritiskom tako da nema vidljive bjeline papira, boje možete prebojati drugom bojom tako da se postignu različite nijanse.</p>	<p>-promišljaju o idejama za izradu plakata -prisjećaju se viđenih reprodukcija i uvodne vježbe -razmišljaju o rješenju problema -prisjećaju se prijašnjih zadataka</p>	<p>- frontalni rad -samostalan rad</p>	<p>- razgovor</p>

3. PONAVLJANJE 3 min	<p>Tko će nam ponoviti zadatak? Kako ćete izvesti zadatak?</p> <p>-prikazuje tekst zadatka na prezentaciji</p>	<p>-učenic ponavlja zadatak</p> <p><i>Radimo plakat u formi stripa na temu diskriminacije na materijalnoj osnovi. Koristimo već smišljenu priču iz uvodne vježbe te elementima boje i linije izradujemo plakat....</i></p>	<p>- individualni rad</p>	<p>- razgovor</p>	
4. REALIZACIJA IDEJE. PRAKTIČNI RAD UČENIKA ...min.	<p>-dijeli grupama papire i uljne paste za izradu</p> <p><i>Možete krenuti u realizaciju svog plakata.</i></p> <p>-prilazi individualno učenicima</p> <p>-potiče učenike na kreativnost i originalnost</p> <p>-pomaže učenicima u razradi ideje</p> <p>-odgovara na postavljena i nejasna pitanja</p>	<p>-sastavljaju scenarij</p> <p>-promišljaju o radnji stripa</p> <p>-kreiraju/ samostalno izvode likovni zadatak</p> <p>-iskazuju nedoumice</p> <p>-pitaju za obrazloženje onoga što im nije u potpunosti jasno</p>	<p>-rad u skupini</p> <p>- grupni rad</p>	<p>- demonstracija</p> <p>- razgovor</p> <p>- praktičan rad</p>	<p>-uljne paste, papir</p>
5. (npr.)ANALIZA I VREDNOVANJE OSTVARENIH LIKOVNIH RADOVA ...min 5.1. Priprema	<p>- najavljuje analizu i vrednovanje npr. likovnih radova</p>	<p>-dovršavaju likovni rad</p> <p>-pospremaju radno mjesto</p>	<p>- Individualni rad</p>	<p>- razgovor</p>	
5.2. Ponavljanje	<p>-potiče učenike na ponavljanje</p> <p><i>Koje ključne pojmove ste danas naučili?</i></p> <p><i>Kojom vrstom umjetnosti ste bavili?</i></p> <p><i>Koje ste sve elemente stripa naučili?</i></p>	<p>- prisjećaju se naučenih pojmova</p> <p><i>Izradivali smo strip. Ključni pojmovi su strip, kadrirati i kadar.</i></p> <p><i>Strip treba sadržavati odnos slike i testa, kroz dijalog i crtež otkrivati radnju ili priču koja je formirana (kadrirana) u kadrove.</i></p>	<p>- frontalni rad</p> <p>-individualni rad</p>	<p>- razgovor</p>	

<p>5.1. Analiza i vrednovanje npr. likovnih radova</p>	<ul style="list-style-type: none"> -pomaže učenicima u prezentaciji svojih radova -dijeli papiriće s pitanjima na koja će učenici odgovarati - koordinira učenike u analizi i vrednovanju izloženih radova usmjerenim pitanjima prema unaprijed zadanim kriterijima vrednovanja - pitanja za predstavljanje radova: <i>Koju scenu ste prikazali svojim radom? Koji predmet ste odabrali?</i> <i>Koja je poruka koju ste prenijeli?</i> <i>Kako ste koristili kadrove unutra svog rada ?</i> - pitanja za diskusiju: <i>Pronađi rad na kojem jasno vidiš rješenje problema.</i> <i>Pronađi jasno prikazan odnos slike i teksta.</i> <i>Pronađi rad koji se ističe uporabom kadriranja.</i> <i>Pronađi rad koji se ističe svojom originalnošću.</i> <i>Koje su posljedice diskriminacije i zlostavljanja u školi ili razredu? Kako se mogu spriječiti?</i> 	<ul style="list-style-type: none"> -objašnjavaju značenje svog plakata -vrednuju svoj i tuđi rad -izražavaju poruku koju bi poslali plakatom -uspoređuju konačne rezultate - analitički promatraju izložene radove - istražuju kroz razgovor - uočavaju ključne pojmove - objašnjavaju ključne pojmove - vrednuju likovne radove -odabiru , uspoređuju , argumentiraju svoj odabir -izražavaju svoj stav o likovnom zadatku -oblikuju punu rečenicu vlastitim riječima 	<ul style="list-style-type: none"> - frontalni rad -individualni rad 	<ul style="list-style-type: none"> - analitičko promatranje - razgovor - vrednovanje 	
--	---	--	--	---	--

IV. PLAN PLOČE

Odnos slike i teksta

Ključni pojmovi: strip
kadar
kadrirati

8. LITERATURA

- Belk, R. W. & Pollay, R. W. (1985), *Materialism and Magazine Advertising During the Twentieth Century*, *Advances in Consumer Research*, 394-398 str.
- Belk, R.W. (1985). *Materialism: traits aspects of living in the material world*. *Journal of Consumer Research*, 265-280 str.
- Belk, R.W. (1984). *Three scales to measure constructs related to materialism: reliability, validity, and relationships to measures of happiness*, 291-297 str.
- Cohen, P. & Cohen, J. (1996). *Life values and adolescent mental health*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaun.
- Chang, L.C., Arkin, R.M. (2002). *Materialism as an Attempt to Cope with Uncertainty*, *Psychology & Marketing*, 389-406 str.
- Chaplin, L.N., & John, D.R. (2007). *Growing up in material world: age differences in material in children and adolescents*, 480-493. str.
- Churchhill, G. A. & Moschis, G. P. (1979). *Television and Interpersonal Influences on Adolescent Consumer Learning*, 23- 34 str.
- Easterlin, R.A., & Crimmins, E.M. (1991). *Private materialism, personal self-fulfillment, family life and public interest: The nature, effects, and causes of recent changes in the values of American youth*. *Public Opinion Quarterly*, 499-533. str.
- Larsen V, Sirgy JM, Wright ND (1999) *Materialism: The construct, measures, antecedents, and consequences*, 78-110 str.
- Matulić, T. (2009) *Jednakost i nediskriminacija: Vrijednosna polazišta u suzbijanju diskriminacije*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 59
- Musa, I. (2019) *Društvene nejednakosti i siromaštvo*, *Hum : časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, Vol. 14
- MZOŠ (2019.) *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*
- Richins, M. L. (1987). *Media, materialism, and human happiness*, 352-356 str.
- Roberts, J. (2000). *Consuming in a consumer culture: College students, materialism, status consumption, and compulsive buying*, 76-91. str.

- Spencer, H. (1896). *The Principles of Sociology*, Vol. 3. London: Williams and Norgate.
- Đurić, Mihailo, *Sociologija Maxa Webera*, Matica hrvatska, Zagreb, 1964.
- Sorokin, A. Pitirim, *Social and Cultural Hability*, 1939.
- Trujillo, I., Discriminazione, u: *Enciclopedia Filosofica*, Milano, 2006., vol. III., 2994. str.
- Vandanaa, Lenka U. (2014), *A review on the role of media in increasing materialism among children*, 456 – 464 str.
- Ward, S. & Walkman, D.B. (1971). *Family and media influences on adolescent consumer learning. American Behavioral Scientist*, 415-427. str.
- Workman, J.E., Lee, S.-H., (2011), *Materialism, fashion consumers and gender: a cross-cultural study*, *International Journal of Consumer Studies*, 50-57. str.
- Wright C. Mills (1964.) *Elita vlasti*, Kultura, Beograd

Internetski izvori:

<https://proleksis.lzmk.hr/36657/>

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14635>

[Rezultati pretraživanja za: diskriminacija - Školski rječnik hrvatskoga jezika \(xn--rjenik-k2a.hr\)](#)

<http://xn--rjenik-k2a.hr/search/?q=diskriminacija>

<http://xn--rjenik-k2a.hr/search/?q=predrasuda>

<http://xn--rjenik-k2a.hr/search/?q=nasilje>

https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1tnXhg%3D&keyword=materijalist

<http://xn--rjenik-k2a.hr/search/?q=nejednakost>

<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

<http://xn--rjenik-k2a.hr/search/?q=osu%C4%91ivanje>